O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Агар куч ва адолат бирлашса, дунёда бу ҳамкорликдан кўра қудратлироқ бирор нарса бўлиши мумкин эмас.

ЭСХИЛ

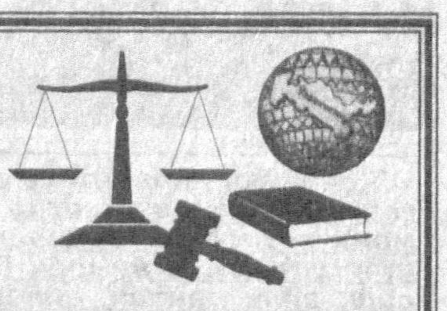

Қонун - ҳам қилич, ҳам қалқондир!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ-ОММАБОП ҲАФТАЛИК ГАЗЕТАСИ

1996 йил 30 январдан чиқа бошлаган | 1999 ЙИЛ 9 НОЯБР, СЕШАНБА | № 45 (145) | Сотувда эркин нархда

Ўзбекистон Конституцияси 7 йиллиги байрамига-36
Ўзбекистон Президенти сайловига-68
Мухтор вакил-депутатлар сайловига-33
КУН ҚОЛДИ

БУГУНГИ СОНДА:

Мирзоулуғбек АБДУСАЛОМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий Хўжалик суди Раиси

ИҚТИСОДИЙ НИЗОЛАР ЕЧИМ ТОПАДИГАН ДАРГОҲ

Тўртинчи мақола

Кўпчилик ҳолларда корхоналарнинг синиши, иқтисодий жиҳатдан ночор аҳволга келиб қолиши уларнинг раҳбар ва мутасаддиларининг нопоклиги, ғаразгўйлиги, виждони жиғилдонига айланганлиги сабаб бўлаётганлигига дуч келаяпмиз.

Масалан, Сирдарё вилоятида «Нур» акциядорлар жамияти 1 млн. сўмдан ошиқ миқдордаги даромадларини сохта ҳужжатлар тузиш йўли билан ҳисоботдан, давлат солиқ идораларидан яшириб келган. Бу корхонанинг фаолияти чуқурроқ ўрганилганда, тағин кўплаб «фирибларининг» очилиб қолди. Қарийб миллион сўм миқдордаги пул маблағлари турли ташкилотларга бериб юборилиб, уларни ундириш ҳақида қайғуриш ҳеч кимнинг «ёдига келмаган». Қарзлар йиғилиб бораверган. Хўжалик суди С.Шеровга нисбатан жиноят иши қўзғатди ва у 5 йил муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Фарғона вилояти Данғара туманида жойлашган «Отаниёз» хусусий фирмаси раҳбари Т.Отахонов ҳам худди шундай қўли эгрилик билан «қўлга тушди». Хўжалик суди унинг 2 миллион сўмдан ошиқ миқдордаги маблағни ўзлаштириб юборганини, корхонани «нуратиб» жар ёқасига келтириб қўйганлиги фактини аниқлади.

Устидан жиноят иши қўзғатилган Т.Отахонов, тергов оқибатида судга берилиб, 6 йилга озодликдан маҳрум этилди, мол-мулки давлат фойдасига мусодара қилинди.

Хуллас, бундай мисолларни қолган барча вилоятлардан кўплаб келтираверишм мумкин. Хўжалик судларимиз бу борада янада қатъият билан ишларни давом эттирмоқда. Самарқанд вилояти «Жонбойсавдо» акциядорлик жамияти ва шу ердаги «Марҳабо» савдо бирлашмаси вилоят хўжалик суди томонидан 1998 йил 17 августда банкрот деб эътироф этилган эди. Аммо бу корхоналарни «ўтирғизиб» қўйган шахсларнинг ҳомийлари, жонкуярлари чиқиб қолди. Ким дейсизми? Иқтисодий ночор корхоналарни, банкрот деб эътироф этилгандан сўнг бу ишларни охирига етказиш учун масъул бўлган тугатиш комиссияси раҳбарлари Б.Бурхонов ва М.Бердиевлар ўз хизмат вазифаларига жиноий «совуққонлик» билан ёндошиб, ишни бир йилдан ошиқ муддатга чўзиб юборишган бўлиб чиқди. Хўжалик суди бу ишга яна қайтишга, бундай масъулиятсиз шахсларга нисбатан жиноят иши қўзғатишга мажбур бўлди. Айбдорлар қонун олдида жиноятчи сифатида жавоб берадиган бўлишди.

Тошкент шаҳар С.Раҳимов туманидаги «Беркут» хусусий фирмасининг инқирозга учраганлиги шаҳар хўжалик суди томонидан 1998 йил 4 августида эътироф этилган эди. Аммо «номаълум» сабабларга кўра бундай корхоналарни тугатиш комиссияси раҳбари Д.М.Муфтахов бир йил ўтибдики, «йиқилган бургут»ни ўз бағрига олиб, эркалатиб келаётган бўлиб чиқди. Хўжалик суди жиноят иши қўзғатди. Энди бу масъул шахснинг ўзи ҳам тергов олдида жавоб беришга мажбур бўлиб қолди.

Булардан ташқари, банкротлик институтининг самарали ишлашига тўғаноқ бўлаётган кўплаб мансабдор ва масъул шахсларга нисбатан қонунда белгиланган тартибда маъмурий, интизомий, мулкий чоралар кўрилмоқда.

Таъкидлаш жоизки, «Банкротлик тўғрисида» республикамиз янги таҳрирдаги Қонунининг амалиётда қўлланиши масаласи эътиборимиз марказида турибди. Олий Хўжалик суди Пленуми ва Раёсати мажлисларида ушбу масала доимий муҳокама мавзуларидан бирига айланган. Бу борада ихтисослашган судьялар гуруҳини ташкил этганмиз, улар билан доимий машғулотлар олиб борилаяпти. Машғулотларга корхоналар мутасаддилари, солиқ органлари ва банк ходимлари, тугатиш комиссиялари раҳбарлари ҳамда бошқа алоқадор бўғинлар вакиллари жалб этилмоқда.

Ўз ички имкониятларимиздан келиб чиққан ҳолда, иқтисодий ночор корхоналар иши бўйича Давлат қўмитаси билан ҳамкорликда шу йил февралдан буён ҳар ойда бир марта 50 минг нусхада чоп этиладиган **«Банкротлик ва санация масалалари»** деб номланувчи **«Хабарнома - Вестник»** нашр этишни йўлга қўйдик. Уларда таҳлиллар, тушунтиришлар, шарҳлар, қўлланма ва йўлланмаларга кенг ўрин берилаяпти.

Олий Хўжалик суди қошида «Хўжалик ҳуқуқи» ўқуви марказини очганмиз. Унда бугунга қадар турли тоифа корхоналарнинг мингга яқин раҳбар, мутасадди ва масъул ходимлари махсус малака ошириш курсида билимларини оширдилар.

Хўжасизлик, айрим ҳолларда хизмат вазифасини суиистеъмол қилиш, ноҳалол лабз билан ишлаш, аниқроғи, фаолиятсизлик оқибатида юзага келадиган банкротлик, хўжаликни ночор аҳволга олиб келиш фактларига мурсасиз ёндошувимиз янада кучайтирилади.

Яна бир муҳим фаолиятимиз, бу бозор иқтисодиётини муҳим шартларидан бири бўлган шартномавийлик, унинг ижроси интизомини қонуний тартибга солиш масаласидир.

Зеро, шартномавийлик, бу аввало, жаҳон иқтисодий тараққиётида синовдан ўтган, эркин бозор муносабатлари йўлини танлаган мамлакатларда ривожланишнинг муҳим омили, шарти ва гаровидир. Қолаверса, у истеъмол бозорини тўлдириш, аҳоли фаровонлиги ва дастурхон тўкинлиги кафолати эканлиги тан олинган.

Шартнома бу - хўжалик юритувчи субъект деб аталувчи икки ёки бир нечта жисмоний ва юридик шахснинг, барча мулк шаклидаги корхона, тадбиркор, тайёрловчи ва хизмат кўрсатувчи, фермер ва деҳқон хўжаликлари, пудратчи ва хусусий ишбилармон, хуллас, барчанинг ўзаро иқтисодий муносабатларини ўрнатувчи ҳужжат ҳисобланади. У тарафлар ўртасида мажбуриятлар келиб чиқишига асос бўлади, унга киришувчи субъектларнинг иқтисодий фаолиятини режалаштиришга хизмат қилиб, инқирозга, банкротликка юз тутишидан асрайди. Ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг сифати ва истеъмолчига етказилиши таъминланишини кафолатлайди. Табиийки, бу иш умумиқтисодиётга муҳим, салмоқли таъсир кўрсатади.

(Боши газетанинг 28 сентябр, 5 октябр ва 2 ноябр сонларида)

Аммо афсуски, хўжалик юритувчи субъектларга барча имкониятлар яратилган, мустаҳкам қонуний база ишлаб турган бир даврда кўплаб корхона раҳбарларида шартномавийликка лабзи ҳалоллик билан ёндашув, масъулият ҳисси етишмаяпти. Масаланинг мазмун ва моҳиятига тушуниб етмаётган субъектлар учраб турибди.

Шу ерда таъбир жоиз бўлса, тарихий меросимиздан бир жумлани келтирмоқчиман. Тарихий «Авесто» асарининг Митра гимнида «Мамлакатни ўз сўзида турмайдиган ҳаромилар бузади, улар эзгуликка мойил кишиларни ҳалок этадиган сотқинлардир. Берилган сўзга содиқ бўл, шартнома сўзлари иккала томон учун ҳам бирдир» дейилган. Қаранг, асрлар ўтибдики, бу сўзлар ўз аҳамиятини йўқотмагандек...

Хўжалик судларида кўрилаётган низоларнинг аксарисини ана шу тур ишлар ташкил этмоқда. Улар сонини кейинги пайтларда ўн минглаб санашга тўғри келаяпти, ундириладиган сумма миқдори ҳам илгари таъкидлаганимиздек бир неча миллиард сўм ҳамда миллионлаб АҚШ доллари миқдорида саналмоқда. Уларнинг асосий қисмини шартномаларда кўрсатилган маҳсулотни етказиб бермаслик, пудрат ва юк ташиш шартномалари интизомига риоя этмаслик, етказиб берилган маҳсулот ёки хизмат учун ҳисоб-китоб қилмаганлик каби қонунбузарликлар ташкил этмоқда. Шартномавийлик билан ҳисоблашмасдан, ўзибўларчиликда иш тутган ва оқибатда ночор аҳволга тушиб қолганлар билан кўплаб дуч келмоқдамиз.

Албатта, бу низоларни кўришда ҳам хўжалик судларимиз қонун талаблари асосида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хўжалик юритувчи субъектларнинг иқтисодий ночорлиги ва шартнома мажбуриятларининг бажарилиши учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлигини кучайтириш тўғрисида»ги Фармони талабларини бажаришда қатъият билан иш тутишмоқда. Энг муҳими, ҳар бир ҳолатда ким айбдор, нега ва нима сабабдан қонун бузилди, лабзсизлик қилишди, деган саволларга жавоб излаяпмиз. Бирор факт чорасиз қолишига йўл қўймасликка интилаяпмиз.

Масалан, фақат жорий йилнинг ўтган 9 ойи мобайнида иқтисодий қонунчилик талабларини бузганлиги учун 2566 нафар мансабдор ва мутасадди раҳбарларга нисбатан қонуний жазо чораларини қўллашга мажбур бўлдик. Бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 700 тага кўпдир. Баъзи чораларимиз оддий жазо эмас. 256 нафар мансабдор шахсларга нисбатан хўжалик судлари жиноят иши қўзғатди. 1148 та раҳбар маъмурий жазога тортилди, 865 та мутасадди мулкий ва 300 га яқин мансабдорлар интизомий жазога тортилишига эришилди. Бу рақамлар нақадар ачинарли бўлса-да, ҳақиқат, адолатлидир.

Маълумингизким, республикамиз аграр ишлаб чиқаришга табиий мослашган мамлакат. Иқтисодий салоҳиятимизда қишлоқ хўжалигининг аҳамияти беқиёс. Шу боисдан бу соҳада амалга оширилаётган ислоҳотлар мамлакатимизда ўтказилаётган сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий-маънавий ўзгаришларнинг тақдирини белгиловчи асосий омиллардан бири эканлигини рад этиб бўлмайди. Қолаверса, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини четга сотиш ҳисобидан тушадиган маблағлар мамлакат асъор (валюта) заҳирасини таъминловчи манбаларнинг асосийси бўлиб қолмоқда. Аҳолининг асосий қисми қишлоқ жойларда яшаётгани ва уларнинг моддий фаровонлиги ҳам шу соҳа билан боғлиқлигини ҳисобга олсак, масала янада долзарблик касб этади. Бу борада ислоҳотларнинг янада соғлом амалга оширилиши эса **ҳаётга шартномавий муносабатларни жорий этиш,** бу соҳа раҳбар ва мутасаддиларининг масъулиятини янада оширишни тақозо этмоқда.

Олий Хўжалик суди республика хўжалик судларининг шартномавий муносабатлар билан боғлиқ хўжалик низоларини ҳал этиш амалиётини таҳлил этганда, қишлоқ хўжалиги корхоналари фаолиятида жиддий камчиликлар мавжудлигини аниқламоқда. Масалан, 1998 йилда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигига қарашли корхона ва ташкилотлар 2398 марта хўжалик судларида жавобгар сифатида қатнашганлар. Натижада уларнинг пешона тери эвазига топилган маблағларидан 2,8 млрд. сўмга яқин пул ундириб даъвогарларга берилаяпти. Хўш, қишлоқ хўжалик корхоналарига нисбатан бошқа корхоналар уларнинг қонун билан қўриқланадиган ҳуқуқ ва манфаатларига зид ҳаракатлар қилишмаяптими?! Улар билан тузилган шартномаларни бузишмаяптими?! Афсуски, бундай ҳоллар ҳам кўпдир. Аммо улар 1998 йилда бор-йўғи 990 марта даъвогар сифатида судларга мурожаат қилганлар, бу уларга қилинган даъволардан деярли 2,5 марта камдир. Улар фойдасига ҳам бор-йўғи 446 миллион сўм ундирилаяпти, бу улардан ундирилган суммадан 6-7 марта камдир. Жорий йилнинг ўтган даврида аҳвол ўзгаргани йўқ. Ундирилган сумма 4,1 млрд. сўмдан ошиб кетди.

Камчиликлардан бири шуки, шартноманинг моҳиятини деҳқонларга тўлиқ тушунтириб, муҳокама қилинмаяпти. Ошкоралик йўқ. Ваҳоланки, у қишлоқ хўжалигида зарур омилдир. Хўжаликнинг иқтисодий аҳволини унинг аъзоси бўлган деҳқонларнинг кўпчилиги билмайди. Шу жумладан, етиштирилган ҳосилни раис, бош ҳисобчи, иқтисодчи ва ҳосилот кимга ва қанчага сотаётганлигидан ҳам улар тўлиқ хабардор эмас. Бу сирлилик ҳолати суиистеъмолчиликларга сабаб бўлиши мумкинлигини ҳеч ким инкор қилмаса керак. Энг муҳими, деҳқонларнинг қизиқишини, нафақат деҳқончиликка оид билимини, балки уларнинг ҳуқуқий тафаккурини ошириш керак. Агар шуни амалга оширсак, ҳозирги мўлжалланган режаларимиз тезроқ амалга ошарди, деб ўйлайман.

(Давоми келгуси сонда)

Ҳуқуқшунос минбари

МУҲИМ БОСҚИЧ

Жамият ҳаётининг барча жабҳаларини демократлаштириш, эркинлаштириш, туб ислоҳотларни амалга ошириш, янгиланиш босқичларини серсамар қилиш билан боғлиқ миллий тикланишимизнинг ҳозирги даврида кечаётган сиёсий компанияси - сайловлар арафасидамиз. «Кучли давлатдан кучли фуқаролик жамияти сари» деган миллий ғоя сиёсий қурилишимизнинг бош дастуридир. Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови, Олий Мажлис, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашларига сайловлар ўтказиш билан боғлиқ ташкилий-сиёсий тадбирлар жамиятимиз, халқимиз учун катта сиёсий, маънавий синов. Уни юксак демократик талаблар даражасида уюштириш ва ўтказиш учун қонуний асослар тўла яратилган.

Сайловлар компаниясида сифат жиҳатидан янги босқич бошланди. Ҳозирги кунда асосий эътибор Олий Мажлисга ва маҳаллий вакиллик органларига сайланадиган бўлажак номзодларни танлашдек ўта масъулиятли сиёсий жараёнларга берилаяпти.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва сайловлар тўғрисидаги қонунларга кўра демократик ҳуқуқий давлатда, фуқаролик жамиятида фуқаролар эркинлиги уларнинг, жумладан, сайловларда ўз номзодларини хоҳиш-иродалари, ишонч-эътиқодлари асосида танлаш ва сайлаш имконини берди. Барча тараққий этган демократик давлатлар сиёсий ҳаётига хос бўлган танлаш ҳуқуқи ва имконияти, шубҳасиз, мустақиллик самарасидир. Дунёвий демократик тамойилларига асосланган миллий сайлов тизимимиз кўппартиявийлик, муқобиллик негизида ташкил этилганлиги Ўзбекистонда ислоҳий-демократик жараёнлар қонуний тус олганлигининг исботидир. Бешта сиёсий партияга, ҳокимият вакиллик органларига, сайловчилар ташаббускор гуруҳларига Олий Мажлис ва маҳаллий кенгашлар депутатлигига номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи берилган. Айни пайтда «Ўзбекистон Республикаси Президентига сайлов тўғрисида»ги қонунга биноан бешта сиёсий партия ва ҳокимият вакиллик органлари давлатимиз бошлиғини танлаш ва сайлашда ҳам шу ҳуқуқдан фойдаланади. Ушбу ҳуқуқ талаби ўлароқ, 2000 йил 9 январда бўладиган Президентлик сайловида икки муқобил номзод - амалдаги давлат бошлиғи Ислом Каримов билан Халқ демократик партияси Кенгашининг биринчи котиби А.Жалоловлар номзоди кўрсатилиб, сайловчиларга танлаш ҳуқуқи берилди.

Миллий тараққиётимизнинг XXI аср арафаси ва бошларидаги стратегик ривожини белгилаб берган олти устувор йўналишдан дастлабкиси бевосита давлат ҳамда жамият қурилиши жараёнларини ислоҳ этиш орқали янада демократлаштириш, эркинлаштириш масаласи сиёсий ҳаётимизнинг долзарб дастурига айланди. Сиёсий соҳани эркинлаштириш фуқаролар-сайловчилар сиёсий фаоллиги кучайтириш, жамиятда манфаатлар ва қарама-қарши кучлар ўртасида мувозанатни таъминлашнинг кучли механизмини шакллантиришдек олий мақсадга сафарбар. Жумладан, демократиянинг энг асосий тамойилларидан бўлган фуқароларнинг сайлов ҳуқуқини, ўз хоҳиш-иродасини эркин ифодалаш, ўз манфаатлари ва имкониятларини аниқ рўёбга чиқариш ҳамда ҳимоя қилиш ҳуқуқини таъминлайди. Бунинг учун қонуний-ҳуқуқий шароит тўлиқ яратиб берилаётганлиги қувончли ҳолдир. Ҳозир 250 депутатлик ўрнига Олий Мажлис сайловида иштирок этиши мўлжалланаётган номзодлар бир ўринга камида 5-6 кишини ташкил этаяпти. Маҳаллий кенгашлар сайловида ҳам шу ҳол. Демак, ҳокимиятнинг барча тузилмаларига бўлаётган, умумэътироф этилган, халқаро амалиёт меъёрлари доирасида ўтиши мўлжалланган ҳозирги сайловлар жамиятни эркинлаштириш ва демократик ислоҳотлар йўлидаги миллий сиёсий тизимимиз учун шубҳасиз, катта синов-имтиҳондир. Ана шу сиёсий синовдан ўта олишимиз жамиятда шаклланаётган юксак маданият даражасига, ҳар бир сайловчининг теран сиёсий онгига, масъуллигига ва талабчанлигига боғлиқ. Аҳолининг барча ижтимоий тоифага мансуб қатлами кимларни, қандай одамларни ҳокимият тузилмаларига сайлайди, кимларни, қандай одамларни ҳокимият тузилмаларига сайлайди, кимларни, қандай одамларни танлаб, уларга ишонч билдиради? Танланган вакиллар профессионал парамент ходимларига айлана оладими? Профессионал парламентда профессионал фаолият кўрсата олиш салоҳиятига эгами ёки йўқми? Чунки яширишнинг ҳожати йўқ: қонунларимиз сифати ва самарадорлиги депутатликка кимни сайлашимизга боғлиқ.

(Давоми 3-бетда)

ЯНА БИР ТАНЛОВ : БИР ЙИЛ МУДДАТГА

Обуна 2000

Мени сайланг!

Ўтган йиллар мобайнида жуда дўстлашиб қолдик. Мени қизиқиб ўқиганингизни биламан. Дилингизда тўпланиб қолган ҳисларингиз билан ўртоқлашадиган бўлдингиз. Ёрдам, маслаҳат сўраб хатлар ёздингиз. Мен ҳам баҳоли қудрат ёрдам беришга уриндим. Ҳуқуқий онгингиз ва ҳуқуқий маданиятингиз юксалишини янада хоҳлаяпсиз.

2000 йилда дўстлигимиз янада мустаҳкам бўлади, деб ўйлайман. Менга обуна бўлсангиз, шунга яраша биздан ҳам муносабат кутасиз. Сиз обуна чиптаси нусхасини хатларингизга қўшиб юборсангиз, мени дўст билганингиз деб биламан ва эътибор билан қўллаб-қувватлашга ҳаракат қиламан.

Бу йилгача менинг ҳам тажрибам ортди, ўзимга «оро» берадиган бўлдим, ранг-баранглигим ва Сиз учун, ҳақ-ҳуқуқингиз учун курашга анча шай бўлиб қолдим.

«Билагим мушак»лари тўлишиб, кучланиб бораяпти. Катта полвонлар эса ҳар доим ҳам «киоску дўконлар»да кўринавермаслиги мумкин. Мен «чақирилмаган меҳмон» бўлмоқчи эмасман.

Чақирилган - обуна бўлинган жойга эса албатта, етиб бораман. Йилбўйи отамлашамиз. Бундан Сизга ҳам, менга ҳам, элга ҳам, Ватанга ҳам фойда.

Мақтанмайману лекин мени «сайласангиз», тўғри сўзли, ҳуқуқий онгли, Сиз учун жонкуяр дўст, содиқ ҳамроҳни танлаган бўласиз.

Кеч қолманг, сўнг йилбўйи армон қилиб юрманг!

«Инсон ва қонун» газетаси

Мен ҳам анойи эмасман!

Орангизда менинг ҳам дўстларим, доимий «улфат»ларим бор. Ҳар ойда камида бир марта кечикмасдан «бориш-келиш» қилиб турдик. Ўзаро ҳурматимиз ортиб борди. Мен Сизнинг дил сўзларингизни, ҳаёт лавҳаларингизни, қаламингиз ўткир тиғини, сержилва суратларингизни бағримда иситиб, омма орасида «кўз-кўз» қилиб турдим.

Мен орқали етук олимлар, илмий тадқиқотчилар, суд, прокуратура, ички ишлар хизмати, солиқчилар, божхоначилар, барча тоифа муборак зотлар Сизни ўз суҳбат ва маслаҳатларидан дариғ тутмади.

Ажойиб саргузашт ва детектив асарлардан Сизни воқиф этиб бордим. Баъзида кулдингиз, баъзида ўйга толдингиз.

2000 йилда менинг Сизнинг аталган 100 бетлик бисотим янада қимматли бўлади. Кўп нарсаларга ўргатмоқчиман. Ширин суҳбат, йўл-йўриқ кўрсатувчи маслаҳат бериб бораман. Қийналиб қолсангиз ёнингизда бўламан, қўллаб-қувватлайман, маънавий озиқ бераман, Сизни, дўстларингизни, биродарларингизни, жамоангизни, оила аъзоларингизни **ҳаёт**нинг, **қонун**нинг, ҳуқуқий давлатнинг ҳадисини олишга ўргатаман.

Менинг ҳам ғурурим баланд. Чақирилмаган жойга меҳмонга бораверадиганлар хилидан эмасман.

Сиз билан самимий, дўсти беғараз бўлиб қолишни истайман.

«Ҳаёт ва қонун» журнали

"Инсон ва қонун" газетасига обуна индекси: якка шахслар учун-137, ташкилотлар учун-138

"Ҳаёт ва қонун" журналига обуна индекси: якка шахслар учун-902, ташкилотлар учун-903

БИЗ СЕН БИЛАН, СЕВИМЛИ НАШР!

Сўнгги йилларда Сизнинг «Инсон ва қонун» газетангиз ҳамда «Ҳаёт ва қонун» журналингиз бизнинг жамоамизнинг ҳамроҳига, суҳбатдошига айланиб қолганлигини билдирмоқчиман.

Ушбу - севимли нашрларга 2000 йилда ҳам обуна бўлувчилар сони ошиб бормоқда. Ҳозиргача «Инсон ва қонун»га» 50 киши, «Ҳаёт ва қонун» журналингизга 25 киши ёзилганлигини мамнуният билан билдирмоқчиман.

Н.САТТОРОВ,
Сирдарё вилоят Сайхунобод тумани «Гулистон» давлат хўжалиги Бирлашмаси Раиси

ҚОНУН ПОСБОНЛАРИ ҲАМРОҲИ

Милиция ходимини ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ маданиятисиз тасаввур қила оласизми? Албатта, йўқ.

Бизнинг шахсий таркиб Сизнинг «Инсон ва қонун»ингиз, «Ҳаёт ва қонун»ингиз билан анчадан буён қалин дўст...

2000 йилда ҳар икки ходимимиздан бири «Инсон ва қонун» газетасига, иккинчиси «Ҳаёт ва қонун» журналига обуна бўлиш истагини билдиришди. Насиб этса, бу ҳамкорлигимиз ва ҳамроҳлигимиздан фақат ютсак керак.

О.МАЖИДОВ,
Зарбдор туман ИИБ бошлиғи, милиция подполковниги

БОШДАН ОХИРИГАЧА ЎҚИЯПМИЗ

Одатда газета ва журналларни ўқувчи варақлайди-ю, ўзига ёққан мақолани танлаб ўқийди. Тан олиш керак, Сизнинг «Инсон ва қонун»ингизни, «Ҳаёт ва қонун» журналингизда танлаб ўқишга ўрин қолдирилмаяпти. Ўқувчи уни бошдан охиргача ўқиб чиқишга «мажбур» бўлаяпти. Сизларга раҳмат! Бу йил улар жамоамиз орасига янаям кўпроқ кириб келиши кутилаяпти. Фақат идорамиз ходимларидан 30 дан ошиқ киши газетангизга, 10 дан ортиқ шахс журналингизга ёзилиш ҳақида мурожаат қилди. Ҳали бу бошланиши...

Эркин ТУРАНОВ,
Сайхунобод туман «Янгиобод» давлат хўжалиги бошқарув раиси

Ҳуқуқий маърифат тарғиботи

ҚОНУННИ ҚАДРЛАШГА ЭРИШАЙЛИК

Қонун устуворлиги ва демократик тамойилларга асосланган жамиятда ҳуқуқий маданият ижтимоий-иқтисодий турмушнинг ҳаракатлантирувчи кучи сифатида намоён бўлади. Ҳуқуқий дунёқараш, айни пайтда, сиёсий фаолликнинг кучайишига хизмат қилади, бундан фуқаролargина эмас, балки давлат ва жамият ҳам катта наф кўради.

Ана шу муштарак манфаатлар назарда тутилиб, «Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида» Президент Фармони ва шу юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарори қабул қилинган. Мазкур Фармон ва қарор асосида «Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури» яратилгани эса давлатимизнинг шу масалада жиддий ва собитқадам сиёсат юргизаётганидан далолат беради.

Хўш, Фармон ва қарорлар жойларда қандай бажарилаяпти, миллий дастурни рўёбга чиқариш соҳасида амалга оширилаётган тадбирлар нималардан иборат? Қандай муаммо ва камчиликлар бор?.. Мухбиримиз ана шундай мулоҳазалар билан Қорақалпоғистон Республикаси Элликқалъа тумани ҳокими, иқтисод фанлари номзоди, туман ҳуқуқий маърифат тарғиботи жамоатчилик кенгаши раиси Н.М.ХУДОЙБЕРГАНОВга мурожаат қилди.

- Туман аҳолисининг ҳуқуқий дунёқарашида, истиқлолимизнинг дастлабки йилларига қиёслаганда бугун қандай ўзгаришларни кўриш мумкин?

- Ўзимга қолса, бундай саволга барча раҳбарлар, мутасадди ва мураббийлар ҳар куни жавоб излаб яшашлари ва ишлашларини истардим. Ҳуқуқ бобидаги билимдонликни ҳозир ҳаёт талаб этаяпти. Қонунни билмаган киши ишини ҳам яхши билмайди, деган нақл ҳозирнинг ўзидаёқ тафаккуримиздан жой олди. Ҳуқуқий билим бобидаги чаласаводлик иллатлари шўролар тузуми даврига хос хусусият эди.

Энди вазият тамомила бошқача. Ривожланишнинг ўзига хос ва мос йўлини танлаган жамият инсонга, авваламбор, ўзининг ҳақ-ҳуқуқларини, унинг замирида эса ишлаб чиқариш воситаларига эгалик қилишдек ҳаётий вазифа - демократик ислоҳотларни кенг кўламда амалга ошираяпти. Инсон мулк соҳибига айланиб, манфаат топмас экан, мамлакат ҳам рўшнолик кўрмайди. Бу манзарани истиқлолимизнинг дастлабки йилларига қиёсласак, ўзгаришларни кўриш учун оддийгина назарнинг ўзи кифоя қилади.

Ҳозир биргина бизнинг туманимизда юридик шахс мақомига эга бўлган тадбиркорлар сони 251 тага, жисмоний шахс мақомидаги ишбилармонлар эса 276 тага етди. Корхона ва ташкилотларнинг акцияларини сотиб олган мулкдорлар сони эса 2480 тадан зиёд. Истиқлол йилларида 147 та давлат ва эски типдаги кооператив ташкилотлар хусусийлаштирилди. Булар янгича ишлаш ва фикрлаш меваси. Инсон ўз ҳақ-ҳуқуқларини англамасдан туриб, бундай кўламдор ўзгаришларни рўёбга чиқариши амримаҳол.

Истиқлолимизнинг дастлабки йилларида мамлакатимиз мактабларида «Давлат ва ҳуқуқ» фани жорий этилди. Эндиликда 9-синфдан эътиборан «Конституциявий ҳуқуқ» фани ҳам таълим дастурига киритилди. «Нима яхши-ю, нима ёмон?» каби саволлар билан ҳатто боғча ёшидаги фарзандларимиз ҳам ҳуқуқ илмига кириб келишаяпти.

Инсон ҳуқуқий тафаккурининг бойиши раҳбарларни ҳам ҳақиқий масъулиятга чорлаяпти. Ўз ҳақ-ҳуқуқини таниган оддий фуқаро билан муомала - раҳбарни, биринчидан, қонун ва ҳуқуқий меъёрлардан оғишмай ишлашга ундаса, иккинчидан, изланиш, ўқиб-ўрганиш ва ҳуқуқий билим савиясини мунтазам такомиллаштириб боришни талаб этаяпти.

- Фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини изчил ошира боришда, сизнингча, тарбиянинг қандай усул ва услублари кўпроқ наф келтиради?

- Бизнингча, очиқ мулоқот тарбиянинг энг афзал, самарали усулидир. Шунга эришмоқ даркорки, мулоқотни ўргатувчи тараф эмас, балки ўрганувчининг ўзи сўраб келсин. Ҳуқуқий тарбия замирида ўрганувчи учун чуқур билим, қолаверса, каттагина моддий ва маънавий манфаат ётганини, авваламбор, унинг ўзи дилдан илғаб олмоғи керак. Акс ҳолда тарбиядан кўзланган мақсад рўёбга чиқмаслиги мумкин.

Ҳуқуқий тарбиянинг боғча, мактаб ва ўқув юрти босқичи, шубҳасиз, диққат марказида турмоғи зарур. Мустақил ҳаёт кучоғига мукаммал ҳуқуқий билим билан кириб келганлар турмушда камдан-кам адашадилар. Қолаверса, бугунги онгли ўқувчи ёки талаба давлат ва жамиятнинг эртанги соҳиби қиёфасида шаклланишини унутмаслигимиз керак. Президентимиз И.Каримов томонидан фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари шарт, деган шиорнинг кун тартибига қўйилиши бежиз эмас.

Меҳнат жамоалари ва аҳоли истиқомат қиладиган жойлардаги ҳуқуқий-маърифий тадбирлар эса нафақат муаллимлар, балки мазкур жамоаларнинг раҳбарлари, ҳуқуқ-тартибот ва қонун назорати идораларининг ҳам долзарб, масъулиятли вазифаси бўлиб қолмоғи зарур. Жоҳил ота ёки она томонидан қалби пок, тоза фарзандни ножўя ишларга, дейлик, бозор ёки савдо-сотиқда бўлиб турадиган алдамчилик, товламачилик гирдобига, борингки, ўғирлик ва қаллоблик хатти-ҳаракатларига тортиш ҳоллари ана шундагина барҳам топади.

Эндиликда биз янгиланаётган жамият тамойиллари асосида яшаб, меҳнат қилаяпмиз, ўқиб-ўрганаяпмиз. Унинг мақсад ва муддаоларини билмай туриб, ҳаёт сўқмоқларига отланганларнинг сўқирдан фарқи йўқ. Турмушимиз янгиланган жамият қонунлари, ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатлари замирида қурилмоғи шарт. Бундай қонун ҳужжатлари эса оз эмас. Истиқлол йилларида мамлакатимиз парламенти халқимизга 300 дан зиёд ана шундай қонунлар, ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатларни тақдим этди. Ҳозирги асосий вазифа бу муҳим ҳужжатларни чуқур ўрганмоқ ва турмушга изчил тадбиқ этмоқдан иборат.

Ҳаётда рўй бериб турадиган айрим салбий воқеликлар эса алоҳида тадбир ва назоратни тақозо этади. 110 минг киши истиқомат қилаётган туманимизда жиноятчиликнинг сони оз бўлсада, камайишига эришилаяпти. Бу яхши, албатта. Бироқ сергаклик ва ҳушёрликка чорлаётган айрим ҳоллар ҳам йўқ эмас. Чунончи, 1998 йилнинг 9 ойида безорилик ҳолати атиги бир марта кузатилган бўлса, жорий йилнинг шу даврида бу кўрсаткич 8 тага етди. Ёки гиёҳвандлик моддаларини экиш, сақлаш ва истеъмол қилиш ҳолатини кузатайлик. Бу жиноятчилик 1998 йилнинг 9 ойи мобайнида 4 маротаба содир этилганди. Жорий йилда бу ҳол 9 марта қайд қилинди.

Жиноятчиликка қарши курашда изчил ва самарали тарғибот-ташвиқот тадбирлари муҳим аҳамиятга эга. Юқоридаги ҳолат бу борадаги фаолиятимизни янада жонлантиришни талаб этмоқда. Ҳозир безорилик ва гиёҳвандлик билан боғлиқ ҳуқуқий-маърифий тадбирлар шу соҳа ходимлари, шунингдек, жойлардаги фуқаролар йиғинларининг диққат марказида турибди.

- Ҳуқуқий маърифат тарғиботи ишига туманда кимлар ва қандай воситалар сафарбар этилган? Туман ҳокимлигининг бу борада амалга ошираётган тадбирлари нималардан иборат?

- Алишер Навоий видеофильмининг якунловчи қисми эсингизда бўлса керак. Султон Ҳусайн Бойқаро ўз шамширини мавлоно Алишер Навоийнинг оёқлари остига ташлаб, сўз қудратига тан беради. Уни қилич тиғидан ҳам ўткир ҳисоблайди. Шуни назарда тутсак, ҳуқуқий маърифат тарғиботини жиноятчиликка қарши курашнинг жиддий амалий воситаси, десак тўғри бўлади. Бу борада ҳуқуқий маърифат тарғиботи марказининг тумандаги жамоатчилик бўлими, гарчи жуда юқори савияда бўлмаса-да, анча-мунча ташкилий-маърифий тадбирларни амалга ошираяпти. Мазкур бўлимнинг ташаббусига кўра, йилнинг ҳар чораги якунида туман ҳуқуқ-тартиботи идоралари раҳбарлари, масъул ходимлари, ҳуқуқий маърифати мутасаддиларининг туман ҳокими ва ўринбосарлари билан маслаҳат учрашувлари мунтазам ўтказилаяпти.

Ана шу масалада бир нарсани фарқламоқ жоиз. Баъзи одамлар суд, прокуратура, милиция, божхона, солиқ маҳкамаларининг вазифаларини у ёки бу хил жиноятларни аниқлаш, суриштириш ва жазо беришдан иборат деб билишади. Ваҳоланки, бу маҳкамалар ходимларининг биринчи галдаги вазифаси қонун ва ҳуқуқий маърифат тарғиботини юргизиш ҳамда ташкил этишдан иборат. Амалда ҳам шундай бўлаяпти. Ҳуқуқий маърифат тарғиботи тадбирларида жамоатчилик бўлимидан ташқари, туман суди, прокуратураси, милицияси, ФҲДЁ бўлими ва ҳуқуқий маслаҳатхона ходимлари ҳам фаол қатнашаяптилар. Бундан ташқари, туман ҳудудидаги 63 та умумтаълим мактаблари, 4 та касб-ҳунар лицейи, 15 та болалар боғчаларида ҳам ёшлар бошланғич ҳуқуқий таълим олишаяпти. Бу тадбирларга 37 нафар ҳуқуқий таълим муаллимлари бош-қош. Кейинги йилларда таълим-тарбия даргоҳларида бевосита ҳуқуқшунослик ихтисосига эга муаллимлар сони бирмунча кўпайди. Туман халқ таълими бўлимининг хулосаларига қараганда, ҳозир мавжуд мактабларга жами 22 нафар махсус маълумотли ҳуқуқшунос муаллимлар зарур. Бу масалада Қорақалпоғистон Республикаси халқ таълими вазирлигига тегишли таклиф ва сўровлар билан мурожаат қилдик.

Яқинда қувончли хушхабарнинг гувоҳи бўлдик. Тумандаги 1-сон «Бўстон» лицейи талабалари Қорақалпоғистон Республикаси ёш ҳуқуқшуносларининг кўрик-танловида қатнашиб, фахрли биринчи, мамлакат ўқувчи-ёшлари орасидаги баҳсда эса учинчи ўринни эгалладилар. Бундай ютуқлар билан кифояланиб қолмасдан, аксинча, уларни мустаҳкамлаб бориш даркор, албатта.

- Шартномавий интизом ҳам ҳуқуқий савияни кўрсатади, албатта. Бу борадаги ҳуқуқий маданият даражаси қай аҳволда?

- Бозор муносабатлари шароитида шартномавий мажбуриятларнинг бекаму кўст адо этилиши юксак самарадорлик гаровига айланишини турмушнинг ўзи исботлади. Ҳуқуқини билганнинг қўли баланд эканлигини туманнинг аксарият аҳолиси, айниқса, хўжалик субъектлари мутасаддилари бирмунча чуқур ҳис этишаяпти, десам янглишмайман. Бугун фақат расмиятчилик учун тузиб келинган илгариги омонат шартномалар ўз умрини яшаб бўлгани ҳеч кимга сир эмас. Туман ҳокимлиги эса бу масалада асосий эътиборни контрактация битимлари ҳамда хўжалик субъектлари билан оддий деҳқон-чорвадорлар, фермерлар ўртасидаги меҳнат шартномаларига қаратаяпти. Ижро интизоми эса алоҳида назоратга олинган. Тўғри, шартнома мажбуриятларига нописандлик билан қараш ҳоллари ҳам учрайди. Шартномани менсимаслик ўзини-ўзи жазога рўпара этиш билан баробар. Жамият ривожининг ҳозирги палласида ҳуқуқий маданиятдан баҳраманд киши шартномавий мажбуриятларга зид қадам ташламайди. Башарти қадам ташлангудай бўлса, бу ҳуқуқий саводсизликдан бўлак нарса эмас. Туман аҳли гарчи секин-асталик билан бўлса-да, шартномавий мажбуриятларга тийрак ва зийрак кўз билан қарашни ўрганаяпти. Бу масалада муайян ҳуқуқий савия юзага келаётганлигини тасдиқловчи талай далиллар бор.

- Туманда жиноятчиликка қарши курашда ҳуқуқ-тартибот идораларининг фаолиятини қандай баҳолайсиз? Жиноятчиликнинг камайишида кишилар онгидаги ўзгаришлар сезиларли таъсир кўрсатаяптими?

- Президентимизнинг Ватанга, халққа қарши қўл кўтарганлар, конституциявий тузумга тажовуз қилганларни, агар улар қилмишини тан олиб, тавба қилиб, кечирим сўраб келсалар, авф этилиши ҳақидаги баёноти эълон қилингандан сўнг туман ҳуқуқ-тартиботи идораларига 10 га яқин киши пушаймонлик аризаси билан мурожаат қилди. Юртбошимиз берган кафолат, адолатли қонунларимизга ишонч ва ҳурмат ҳисси ана шунга сабаб бўлди. Бу оддийгина ҳолатнинг ўзи тарғибот-ташвиқот соҳасида олиб борилган кенг кўламли ишларнинг натижасидир.

Аксарият жиноятлар эҳтиётсизлик ёки ўйлаб иш қилмаслик оқибатида рўй беради. Бу сингари ноқонуний ҳатти-ҳаракатларни бутунлай жиловлаш ёки камайтириш жуда мушкул. Аммо қонунни билган, уни ҳурмат қилганлар номақбул йўлларга зинҳор юрмайдилар. Жиноятчиликнинг камайиши эса одамлар онгидаги ижобий ўзгаришлар натижаси. Ушбу йилнинг ўтган ойларида туманимизда қотиллик билан боғлиқ ўта оғир жиноятлар сони 75 фоиз, бировларнинг мулкига чанг солиш 18 фоиз, ўғирликлар 30 фоиз, товламачилик, оғир тан жароҳатлари, номусга тажовуз ҳоллари 100 фоиз камайгани фуқароларнинг ҳуқуқий меъёрларига яхши риоя қилишаётгани натижасидир. Буни эса туман ҳуқуқ-тартиботи ва қонун назорати ходимлари фаолиятининг меваси, деб баҳолашга ҳақлимиз.

Рўй-рост айтиш жоизки, одамлар дилида қонунлар ва ахлоқий меъёрларга нисбатан самимий хайриҳоҳлик туйғуларини вужудга келтирмоқ учун ҳақли кўп иш қилинмоғи даркор. Энг асосий вазифа - фуқаролар қонунни кўрққанидан эмас, уни астойдил қадрлагани, тан олгани туфайли ҳурмат қилишларига эришишдан иборатдир.

- Кишиларнинг ҳуқуқий дунёқарашини бойитиш учун яна қандай тадбирларни амалга оширмоқ зарур, деб ҳисоблайсиз?

- Таълим-тарбия, тарғибот-ташвиқот ўз йўли билан. Лекин баъзан назардан четда қолиб кетадиган бошқа бир қудратли таъсир чораси ҳам борлигини унутиб қўйишади. Бу ўрнак кучи. Халқимизда «Катта арава қайдан юрса, кичиги ҳам ўша йўлдан юради» деган бир ажойиб нақл бор. Бу ибратли нақлга пухта амал қилиш фурсати етди. Башарти, қонунларимизга ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатларга бекаму кўст амал қилишни халқимиз ўзи таниган-билган ёки кўни-қўшни бўлган раҳбарлар, ишбошилар, мутасаддилар, устоз-муаллимларидан ўрганишса, шунинг ўзи самарали тарғибот-ташвиқот қуролига айланади.

Одамлар дунёқарашини бойитишнинг усул ва йўл-йўриқлари ниҳоятда кўп. Аммо ўрнак кучи билан беллашадиган тарғибот-ташвиқот усули ҳали яралганича йўқ, деб ҳисоблайман.

- Неъматулла Маткаримович, газетамиз ва журналимизнинг қайси чиқишлари сизда илиқ таассурот қолдирди, қайси мақолаларимиздан қониқиш ҳосил қила олмадингиз? Сизнингча, газета ва журналимиз қайси мавзуларга кўпроқ мурожаат қилмоғи даркор?

- Газетангиз саҳифасида туманимиз деҳқонлари, чорвадорлари ва механизаторларининг ишлари, ютуқлари ва муаммоларига бағишланган мақола ёритилгани қишлоқ аҳлининг серқирра, серташвиш ҳаётига қаламкашларнинг чуқур эътиборини ифода этди. Бундан ташқари газета ва журналингиз мустақил республикамизда кечаётган демократия ва ислоҳот жараёнларини ўқувчиларга тўла ва ҳозиржавоб тарзда, таҳлилий усулда тақдим этаётганлиги, Олий Мажлис сессиялари муҳокамасидан ўтаётган барча ҳаётий муҳим масалалар, қабул қилинаётган қонунлар ва умумхалқ муҳокамасига чиқарилаётган қонун ҳужжатлари лойиҳалари аниқ, лўнда ва содда тил билан шарҳлаб берилаётгани, яқин ўтмишда тамомила дахлсиз ҳисобланган ва бирон-бир мухбирнинг на қалами, на қадами етган қатор мавзу ва маҳкамалар дадил «штурм» қилинаётгани таҳсинга лойиқ.

Менимча, газета ва журналингиз ўтган 2-3 йил ичида қонунчилик мавзуларини чуқур ва атрофлича ёрита бориб, кенг ўқувчилар оммасининг эътиборига тушди. Шуни назарда тутсак, асосий диққат-эътиборни қонун ва қонунчилик, ҳуқуқ-тартиботи билан боғлиқ мавзуларга қаратган ҳолда мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-сиёсий ҳаётининг бошқа соҳалари ҳам мунтазам акс эттирилмоғи, жойларда бўлаётган янгиликлар, воқеаларни ўзида мужассамлаштирган кичик ҳажмли ўқимишли мақолалар, хабарлар, ахборотлар ва ҳисоботларга кенгроқ ўрин ажратилмоғи, айниқса, янги қонунлар, ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатлар шарҳи ва тарғиботига аҳамият берилмоғи зарур, деб ҳисоблаймиз. Воқеаларнинг қуруқ баёнидан эса саҳифаларингизни ҳамиша ҳоли асранг, дегим келади. Қалам аҳлларига янги ижодий изланишлар тилайман.

Суҳбатдош:
Абдулла СОБИРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Қарор ва ижро

ЎЗБЕК МИЛЛИЙ АВТОМАГИСТРАЛЛАРИ ТИЗИМИ ЯРАТИЛМОҚДА

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси шу йилнинг 18 августида «Автотранспорт воситаларининг катта тезликдаги ҳаракатини таъминловчи Андижон-Тошкент-Нукус-Қўнғирот автомагистрали қурилишини лойиҳалаштириш тўғрисида» қарор қабул қилган эди. Ушбу қарор ижроси самарқандлик йўлсозлар томонидан қандай бажарилмоқда?

Бу ҳақда «Самарқандавтойўл» давлат ҳиссадорлик бирлашмаси раиси Аминжон ШУКУРОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди:

- Республикамиз халқ хўжалиги тараққиётини қўшни мамлакатлар Европа-Осиё давлатлари билан иқтисодий алоқасиз тасаввур этиб бўлмайди. Шунинг учун Европа-Осиё трансконтинентал автомагистралининг Ўзбекистон ҳудудидан ўтадиган қисми — Андижон-Тошкент-Нукус-Қўнғирот трассаси бўйича катта тезликда автотранспорт қатновига мўлжалланган автомагистрал қурилишини лойиҳалаш ва қуриш — бу долзарб масала. Халқ хўжалик юкларинигина эмас, йўловчилар ташишнинг энг ишончли ва самарали тизимини яратиш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Вазирлар Маҳкамаси юк ва йўловчилар ташишда автотранспорт воситаларининг катта тезликдаги ҳаракатини таъминловчи автомагистрал қурилиши мамлакат иқтисодиёти учун ниҳоятда муҳимлиги ва умумдавлат аҳамиятига молик вазифа эканини ҳисобга олиб мазкур қарорни қабул қилганди.

«Инсон ва қонун» газетаси муштарийларига маълумки, Самарқанд азал-азалдан илму-маърифат маркази. Зарафшон воҳасининг ҳуснига чиройли ҳол бўлиб тушган бу шаҳар Буюк ипак йўлида жойлашган. Савдо карвонлари қадим-қадимдан бу Буюк ипак йўлидан қатнаб, мамлакатларни бир-бири билан боғлаган. Ушбу йўлда бобокалонларимиз — Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур каби улуғ аждодларимизнинг излари бор. Ана шундай бобокалонларимиз пойқадами теккан юртимиз йўлларини истиқлол шарофатидан янада кенгайиб, равонлашадиган бўлиши кимни севинтирмайди дейсиз. Йўлларимизнинг кенгайиб, созланиши фақат ўзимизнинг йўловчиларимиз учунгина эмас, иқтисодий ҳамкорлик туфайли кейинги йилларда йўлларимизда тез-тез кўриниб турадиган чет эллик юк ташувчи ҳайдовчилар учун ҳам қулайликлар туғдиради.

Бирлашмамиз йўлсозлари 4118 километр узунликдаги умумфойдаланув йўлларига хизмат кўрсатади. Унинг 337 километри халқаро аҳамиятга эга бўлган йўл. Автомагистралнинг вилоятимизнинг Булунғур, Жомбой ва Самарқанд туманларидан ўтувчи қисмида 40 километр йўл қайта таъмирланди. Миллий, замонавий услубда саккизта автобекат қурилди. Автомобилларга сервис хизмати кўрсатиш шахобчалари, транспорт воситалари тўхташ жойлари барпо этилди.

Ўтган сентябр ойида республикамизда Буюк ипак йўли халқаро анжумани ўтказилганди. Анжуман қатнашчилари — хориждан келган етук мутахассислар ва олимлар республикамизда давлатларни бир-бири билан боғловчи бу автомагистрал қурилишига алоҳида эътибор билан қаралаётганлигидан хурсанд бўлиб, бунга юқори баҳо бердилар. Ишларимиз билан танишиб, сифати юқори даражадалигига, яхши қулайликлар яратилганига илк фикрлар билдирдилар. Хорижлик мутахассислар ва олимларнинг берган баҳоси бирлашмамиз ишчилари ҳамда муҳандисларини янада яхшироқ ишлашга руҳлантирмоқда. Шунинг учун ҳам белгиланган режалар ортиғи билан, сифатли равишда амалга оширилаётир.

Келгуси йилларда уддаланадиган аниқ иш режасига эгамиз. Қарорда келгусида қуриладиган йўлларнинг вариантларини жаҳон стандартлари даражасида тайёрлаш, тавсия этиш қайд қилинган эди. Шунга кўра 2000 йилда магистрал йўлнинг 150 километри қайтадан таъмирланади. Йигирма тўртта миллий услубда, замонавий типда автобекат қурилади. Йўловчи ва ҳайдовчиларга овқатланиш, дам олиш, ҳордиқ чиқариш имкониятлари яратилади, автосервис хизмати кўрсатиш шахобчалари, тўхташ жойлари барпо этилади. Йўл четларига тунги ёриттичлар ўрнатилади.

Хуллас, Вазирлар Маҳкамасининг мазкур қарори республикамизда ўзбек миллий автомагистраллари тизимини яратишга асос бўлиб хизмат қилаётир.

Абдуҳамид
ХУДОЙБЕРДИЕВ
ёзиб олди

Суратларда:

1. Бирлашма раиси Аминжон Шукуров;

2. Хорижлик мутахассислар йўлсозлар ишини кузатишмоқда;

3. Буюк ипак йўли халқаро анжумани қатнашчиларини транспорт воситалари тўхташ жойларидан бирида кутиб олиниши.

Фуқаролик иши

МАЪНАВИЙ ЗАРАР ҚОПЛАНДИ

Андижонлик Усмонжон Аҳмадалиев қош қорайган пайтда шаҳарнинг Найман кўчасида тирикчилик важидан, ўз ишлари билан велосипедда бораётган эди. Нима бўлди-ю, у шу кўчадаги Маданият уйи жойлашган бино қаршисига етганда қопқоғи очиқ қолдирилган телефон тармоқлари қудуғига велосипеди билан тушиб кетди. Уни шу атрофда яшовчи қўшнилар беҳуш ҳолда касалхонага келтиришди.

Беморнинг аҳволи анча оғир эди. Ўнг қовоғи ёрилган, пастки лаби йиртилган, тишлари синиб кетганди, мияси ҳам чайқалган. Икки марта жарроҳлик операцияси қилинди. Натижада фақат сут билан озиқланадиган, бировнинг ёрдамига доимий муҳтож бўлиб қолди.

Унинг соғайиши учун кўплаб миқдорда дори-дармон кетди. Устига-устак «Урал» русумли 12 минг сўмлик велосипеди ҳам қудуққа ағдарилганда синган, беҳуш ётган куни йўқолган эди.

Усмонжон вагон депосида кузатувчи бўлиб ишларди. Оиласининг ёлғиз нонтопари эди. Унинг касаллик вақтида (қудуққа йиқилиб тушиши натижасида) ўзи ва бутун оила аъзолари руҳий изтироб чекди. Хуллас, моддий, маъавий ва жисмоний зарар кўрди.

У мана шу зарарларни, яъни даволаниш учун сарфланган дори-дармонлар учун 17 минг 396 сўм, велосипед учун 12 минг ҳамда маънавий зарар учун 100 минг, жами 129 минг 396 сўм ундириб беришликни сўраб Андижон шаҳар судига даъво аризаси қўзғатди.

Тажрибали ҳуқуқшунос - шаҳар судининг судьяси Абдураҳим Омонов суд мажлисида тарафларнинг баёнларини, гувоҳларнинг кўргазмалари ҳамда прокурорнинг даъвони ҳаракатлантириш ҳақидаги хулосасини тинглаб, даъвони асосли деб топди.

Суднинг ҳал қилув қарорига кўра даъвогар Усмонжон Аҳмадалиев фойдасига жавобгар «Андижон-телеком» очиқ турдаги акциядорлик жамияти ҳисобидан 129 минг 396 сўм ундириб берилди. Суд Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг 1006-, 1021-, 1022-моддаларига асосланиб, Фуқаролик Процессуал Кодексининг 203-, 206-, 320-моддаларини қўллаб, шундай қарорга келди.

Журналист мулоҳазаси: тўғриси, етказилган маънавий зарар учун судга мурожаат қилиш, зарар учун ҳақ ундиришга, юқоридаги мисолимиздек иш тутишга бизнинг фуқароларимиз одатланишмаган эди. Мана энди мустақил республикамиз қонунлари фуқарони ҳар томонлама ҳимоя қилишини тушуниб етаяпмиз. Адолатли суд эса фақат қораловчи, айбловчи эмас, аксинча, инсон манфаатларини ҳимоя қилишга кафил бўлаяпти.

Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Нафс ўпқони

ОЁҒИ ТОЙИБ КЕТГАН НОЗИР

Мўминжон Назарматов «Оқжар» божхона пости нозирлигига ўтиш учун қанча елиб-югурмади, ўз орзусига етгунча қанча машаққатларни бошидан кечирмади, дейсиз. Ниҳоят орзулари ушалди-ю, энди ундан катта одам йўқдек гўё.

Пост жойлашган ернинг ҳавосини айтмайсизми, ёнгинангда азим Сирдарё оқиб туради - одамларини айтмайсизми, кўпчилиги овчи, парранда гўштидан тортиб, балиқни ҳар туридан пишириб келишади. Оддий деҳқон Раҳимжоннинг илтимосини у рад этди, ваҳоланки деҳқон ундан бирор нарсани постдан ўтказиб беришни илтимос қилмаган эди, бор-йўғи ўзини таништириб, «Ака, мен шу дарё қирғоқларида деҳқончилик қиламан, менга уруғлик олиб берсангиз, бас. Кузда шолини ўриб, қишда ошини ошайверасиз», деган эди. Кейинчалик у Раҳимжон билан сирдош бўлиб қолди. Ундан кўп нарсани эшитди. Раҳимжон Мўминжонга дарё сирларидан тортиб, балиқ турларигача тўлқинланиб сўзлаб берди. Кейин иккаласи қайиқда сайр қилишди. Шу баҳона Раҳимжон Мўминжоннинг сирдошига айланди.

Атрофда нима кўп - кўз кўп! Янги божхона нозири билан танишиш орзусида юрганлар энди Раҳимжонга учрашиб, кейин бу ерга қадам қўйишадиган бўлишди. Шундай қилиб, «Оқжар» божхона пости нозири Мўминжон нафсига осилган қулф, шу йилнинг апрел ойида бутунлай олиб ташланди. Раҳимжоннинг қайиғи дарёнинг нариги қирғоғига - Тожикистон Республикасининг Хўжанд вилоятига қарашли туманларга озиқ-овқат маҳсулотларини ўтказиб бериб турарди.

Шоли экиб, соғлигимни йўқотиб юрган эканман, мўмай пул буёқда экан-ку, хоҳласам пулини оламан, хоҳласам озиқ-овқатдан, ишқилиб, дўстим Мўминжон шу постда узоқ ишласин, қўли очиқ чиқиб қолди, деб Раҳимжон ҳам хурсанд. «Фақат қайиғингга сиққанича ол», дейди холос.

Божхона нозирини қўли очиқлиги атроф шаҳарларга ҳам тез тарқалди. Ахир, халқда гап бор-ку: шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди, деган.

Бу «яхши гап»лар қўқонлик Муроджон Бойматовнинг қулоғига ҳам чалинди. Минг марта эшитгандан бир марта кўрган яхши деди-да, «Оқжар» постига йўл олди.

Мўминжон Муроджонга пешвоз чиқиб, ҳурматини жойига қўйиб кутиб олди. Муроджон божхона нозирига кўнглидагини рўй-рост айтиб қўя қолди. Ҳар галгидек уларнинг «мушкули»ни осон қилишга қайиқчи Раҳимжон бел боғлаб тушди...

Раҳимжон Муроджоннинг сўзларини маъқуллаб, бизнинг тирикчилигимиз шу қайиқ орқали, Сирдарё бор экан, юкимиз ерда қолмайди, пост бошлиғига ҳам бу ихтиромни ўзим таклиф қилганман, оз-оздан олиб ўтамиз, худонинг куни кўп, бир «КАМАЗ» юкни ўтказиб юборса бўлади, деб уни ишонтирди.

Муроджон қайиқчининг сўзларини эшитаркан, сизга қойилман, ишингиз пишиқ экан, деб уни алқади.

Бир-икки кун ўтказиб, Муроджон 6 канстрда оқ ёғни «Оқжар» божхона масканига олиб келди. Келишувга асосан, нозирга хизмат ҳаққи тўланди. Канстрлардаги оқ ёғни Раҳимжоннинг қайиғига юклаш пайтида кутилмаган ҳодиса рўй берди: канстрлардан бирининг оғзи яхши беркитилмаган экан, оқ ёғ тўкилиб, қайиқчи Раҳимжон билан божхона нозири Мўминжоннинг оёқлари тойиб кетди...

Яхшиямки, ҳуқуқ-тартибот органлари бор экан, акс ҳолда уларни дарёга чўкиб кетишдан ким сақлаб қоларди?!

Эрдавлат ОДИЛОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Ҳуқуқшунос минбари

МУҲИМ БОСҚИЧ

(Боши 1- бетда)

Демак, кейинги ҳаётимиз даражаси, сифати, моҳияти айнан шу қонунларимиз ва уларни қабул қиладиган депутатларимиз савиясига, билимига, тажрибасига, қолаверса, уларнинг ватанпарварлик, истиқлолпарварлик маданиятига бевосита боғлиқ. Ҳар бир сайловчи ўз ҳаётининг мазмун-моҳиятини, мустақил юрти истиқболини айнан ана шу масалага муносабати орқали белгилайди. Хўш, сайловчилар шундай масъулликка онгли тайёрми? Улар буни англаб, тушуниб етишганми? Сайловларга тайёргарлик жараёнининг ҳозирги ҳал қилувчи иккинчи босқичи билан боғлиқ фактлар маълум маънода ушбу саволларга ижобий жавоблар бераётганлиги кишини қувонтиради.

Жамиятнинг барча сиёсий, ҳуқуқий ва мафкуравий институтлари сайловларга тайёргарлик мавсумида сайлаш ҳамда танлаш билан боғлиқ ташкилий, тарғибий-ташвиқий ишлар кўламини янада кенгайтиришлари, уларнинг усулларини ижодий такомиллаштиришлари лозим.

Ушбу вазифа бевосита Ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази фаолиятига ҳам дахлдор. Марказ ташкилий-тарғибий фаолиятини сайловлар ҳақидаги қонунларни кенг ташвиқ қилиш ва тушунтириш ишларига қаратган. Қонунларга шарҳлар берилаяпти. Адлия вазирлиги ва унинг қуйи бўғинлари билан биргаликда сайлов комиссияларини тегишли услубий материаллар билан таъминлаш йўлга қўйилди. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан ҳамкорликда мавзу жиҳатдан ранг-баранг тадбирлар тизими амалга оширилаяпти.

Жумладан, Марказ аъзолари - Тошкент Давлат юридик институтининг етакчи профессор-ўқитувчилари Марказий сайлов комиссияси билан ҳамкорликда Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси Президентига сайловлар тўғрисида»ги ва «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар тўғрисида»ги Қонунларининг барча моддаларига махсус шарҳлар тайёрлашди. Шарҳлар яқин кунларда чоп этилиб, сайловчилар қўлига бориб етади.

Тадбирлар бутун мамлакат миқёсида олиб борилмоқда. Жумладан, биргина Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти туманларида, маҳаллаларда ҳозиргача 150 дан ортиқ шундай тадбирлар ўтказдик.

Маълумки, «Ўзбекистон Республикасининг сайлов тўғрисидаги Қонун ҳужжатларига ўзгартишлар киритиш ҳақида»га қонун билан амалдаги ҳужжатнинг 10 та моддасига ўзгартишлар киритилди.

Ўзгартишлар, асосан сиёсий партиялар, ҳокимият вакиллик органлари ва сайловчиларнинг ташаббускор гуруҳлари фаолиятига дахлдор бўлиб, улар томонидан кўрсатилган номзодларнинг мақоми, уларнинг сайловда иштирок этиш амалиёти, Марказий сайлов комиссияси фаолиятининг бош тамойиллари, шу комиссия аъзосининг ваколатларига тегишлидир. Улар сайловчиларнинг сиёсий компанияда ўз хоҳиш-истакларини тўла ва эркин ифода этиш имкониятини беради.

Таъкидлаш жоизки, сайловолди тадбирларининг дастлабки босқичи - сайлов округлари, участкалари тузиш, сайлов комиссиялари фаолиятини ташкил этиш, сайловчиларининг рўйхатини тайёрлаш, номзодларни рўйхатга олиш билан боғлиқ ишлар демократик асосда, очиқ ва ошкора ташкил этилган тадбирлар асосида амалга оширилди. Эндиги муҳим босқич номзодларнинг сайловолди тенг ташвиқоти, ишончли вакиллар фаолиятини ташкил этиш, сайлов участкаларида сайловчи эркин овоз бериши учун барча шароитларни яратишдир. Ушбу йўналишда Ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази, вилоятлардаги бўлимлар сайлов округлари ва участкалари билан ҳамкорликда кенг кўламли ташвиқий тадбирлар тизимини амалга ошира бошлади. Жумладан, республика «Камолот» жамғармаси билан биргаликда мамлакатимизнинг барча минтақаларида, барча сайлов комиссиялари, участкаларида бевосита ташвиқий-тарғибий ишлар олиб бориш, уларга амалий-услубий аниқ ёрдамлар бериш мақсадида етакчи мутахассис олимлардан иборат гуруҳлар қизғин фаолият кўрсатмоқда. Мақсад сайловларнинг қонунлар асосида муваффақиятли ўтишини, сайловчиларнинг сайлаш ва танлаш ҳуқуқларидан онгли фойдаланишларини, ўз хоҳиш-иродаларини эркин ифодалашлари билан боғлиқ демократик жараёнларнинг янада серсамарлигини таъминлашдир.

Сайловлар фуқароларнинг юксак сиёсий фаоллиги, умумэътироф этилган халқаро амалиёт меъёрлари доирасида ўтишига шубҳа йўқ. Ватан тақдири, буюк келажагимиз қисмати, демак, ўзлигимиз, эртамиз ана шу ишончга боғлиқ.

Узоқ БОЗОРОВ,
Республика Ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази директори

ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ АСОСЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ

Мамлакатимизда олиб борилаётган адолат, ошкоралик, демократик тамойилларга, умуминсоний қадриятлар ва меъёрларга мансублик сиёсати республика ижтимоий ҳаётида юз бераётган ўзгаришларнинг жаҳон ҳамжамияти томонидан идрок қилинишига сабаб бўлаётир.

Фуқаролик жамиятида кишилар бир-бирлари билан ўзаро боғлиқ ва давлат билан эса мустақил муносабатда бўладилар. Мазкур жамиятда ижтимоий, маънавий ва маданий ҳаётни таъминлаш, уни ривожлантириб, авлоддан-авлодга етказиш давлат билан жамоат бирлашмалари, шахс билан жамоа муносабатларининг маълум даражада мустақиллиги орқали амалга оширилади. Фуқаролик жамиятида шахс жамиятда мавжуд ижтимоий муносабатларнинг фаол иштирокчиси сифатида майдонга чиқади ва бунда эса ҳар бир шахс ўзлигини намоён қилиб, ўз фаолиятининг шакл ва турларини эркин равишда танлайди. Бунда фуқаро жамиятдан ўзининг имконияти ва иқтидорига қараб ўзига хос ўрин ва мавқе эгаллашга ҳаракат қилади. Унда манфаатдорлик ва мулк тушунчаси пайдо бўлади.

Инсон маънавияти билан давлат фаолияти ўртасида яқин муштараклик ва ўзаро яқин алоқадорлик мавжуд. Давлат ўзи қабул қилган қонун-қоидалар (ҳуқуқий меъёрлар)га таянган ҳолдагина изчил сиёсат юрита олади. Сиёсат реал ҳақиқатга айланиши учун ҳар бир фуқаро ўзи яшаб турган жамиятнинг қонун-қоидаларига итоат қилиши шарт.

Ҳозирги кунда ҳуқуқий демократик жамиятга хос бўлмаган баъзи ёт унсурлар ва иллатлар кўзга ташланаяпти. Бу аввало, сохта художўйлик, шуҳратпарастлик ҳамда жамият учун ижтимоий фойдали меҳнат билан шуғулланмасдан, аксинча, меҳнатсиз даромад орттиришга интилишдан бошқа нарса эмас. Орамизда шундай «устомон» шахслар борки, улар ўзларини ҳалол, диёнатли, художўй қилиб кўрсатиш учун эл хайрихоҳ бўлган исломий одатларга риоя қиладилар. Буниси ҳам майли. Кейинги пайтларда Ҳаж сафарига бориб келган ҳожилар ўртасида юртга ош бериш урфга айланаяпти. На Қуръону Каримда, на Ҳадиси шарифда бу каби худойиларга ишора йўқ-ку, ахир. Унда катта сарф-харажат қилиб, беҳуда исрофгарчиликка йўл қўйишдан мақсад нима? Гуноҳлардан «покланиш» учунми ёки эл орасида сохта обрў-эътибор орттириш учунми?

Чинакам диний эътиқод жамоани Аллоҳ таоло йўлида бирлаштиради. Сохта художўйлик эса жамият учун кони зарар: фуқароларни ҳақиқатдан чалғитади, амалдаги қонун-қоидаларга эътиқодни сусайтиради. Афсуски, бу ҳол таълим-тарбия тизимида ҳам мавжуд. Конституцияда, таълим ҳақидаги қонунларда диний таълимга муносабат ҳақида аниқ йўл-йўриқлар бўлишига қарамасдан, қонун ижросига талаб даражасида ёндашилмаяпти. Диний эътиқод ҳар бир инсоннинг тилида эмас, балки дилида бўлиши лозим.

Мустақиллик тафаккури шаклланаётган ҳозирги жараёнда ҳуқуқий тарғибот фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишнинг муҳим шарти бўлиб ҳисобланади. Ҳуқуқий тарғиботнинг барча шакл ва услубларидан фойдаланган ҳолда фуқаролар маданиятини ошириш фуқаролик жамиятини қуриш учун хизмат қилади.

Фуқароларнинг ҳуқуқий маданияти даражасини ошириш инсон манфаатларини муҳофаза қилиш ва фуқаролик жамияти пойдеворини қуришнинг муҳим омили сифатида ҳуқуқий ислоҳотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг гарови бўлиб ҳисобланади.

Мустақил давлатимизда етук одил фуқаролик жамияти асосларини шакллантириш учун қуйидаги муаммоларни ҳал қилиш талаб қилинади:

- миллий ва диний анъаналарни, урф-одатларни, ахлоқ-одоб меъёрларини, шунингдек, миллий ва умуминсоний қадриятларни шакллантириш;
- кишиларнинг иқтисодий, касбий, маданий-маърифий, диний ва бошқа манфаатларини шакллантиришга ва амалга оширишга қаратилган ижтимоий алоқалар тизимини ривожлантириш;
- инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини амалда ҳимоя қилиш ҳамда сиёсий партиялар, оммавий ҳаракатлар, бошқа жамоат бирлашмаларининг жамиятни бошқаришда фаол иштирок этишларига эришиш, шунингдек, оммавий ахборот воситаларининг, оиланинг жамиятдаги ролини оширишда бутун дунёда чуқур илдиз отган демократик қадриятларни ўрганиш ва улардан фойдаланиш;
- жамият ҳаёти фаолиятининг барча жабҳаларида ихтиёрий равишда шаклланган бошланғич нодавлат тизимларини ўзида бирлаштириш;
- жамиятдаги иқтисодий, ижтимоий, оилавий, миллий, маънавий, ахлоқий, диний, ишлаб чиқариш, шахсий ва нодавлат муносабатлар мажмуасини такомиллаштириш;
- эркин индивидлар, ихтиёрий равишда шаклланган ташкилотлар ва фуқароларнинг турли органлар тазйиқлари, аралашишлари ёки бир қолипга солишдан қонунлар воситасида ҳимоясини таъминлаш ва унда улар ўзлигини намоён қила олишлари учун доимий етарли қонуний имкониятларга эга бўлишликка эришиш;
- жамоатчилик фикри билан ҳисоблашиш, уларни шакллантириш ва ифода этишининг маданийлашган қоидаларини ишлаб чиқиш;
- ижтимоий ихтилофларни ўзаро куч ишлатмасдан қонунлар доирасида ва ижтимоий адолат тамойилларига асосланган ҳолда ҳал қилиш амалиётини вужудга келтириш;
- сўз, виждон ва фикрлар эркинлигини таъминлаш ва ўз фикрини эркин равишда очиқ билдира билишнинг реал имкониятларини яратиш;
- ижодий, илмий ва бошқа уюшмаларнинг мустақиллигини таъминлаш;
- жамиятдаги ижтимоий қатламларнинг турли хил манфаатларини ифода этувчи ривожланган ижтимоий тузилмаларни вужудга келтириш;
- жамият аъзоларининг тўла мустақил равишда мустақиллик билан фаолият кўрсата олиш қобилиятининг, уларнинг энг ривожланган даражадаги ижтимоий, интеллектуал ва руҳий жиҳатдан юксалиши учун тегишли зарур шарт-шароит яратиш;
- ҳар бир фуқаронинг ўз мол-мулкига эга бўлиши, бу мулкни ўзи истаган тарзда тасарруф қила олиши учун унинг шахсий ёки жамоавий ҳуқуқини таъминлаш;
- фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органлари ва жамоат ташкилотлари ўзаро муносабатларининг мажмуасини шакллантириш;
- давлат ва ҳукуматнинг алоҳида ўз функциялари билан нодавлат ва жамоат ташкилотларининг эса алоҳида ўз функцияларини бир-бири билан тўлдириб, бунинг натижасида юксак ривожланган демократик жамиятнинг яшовчанлигини таъминлаш;
- инсонлардаги ўз-ўзини англаш ва улардаги объектив равишдаги масъулият ҳиссини сезиш қобилиятини

Нуқтаи назар

юксалтириш;
- нодавлат тизимдаги барча жамоат ташкилотларига аъзоликнинг ихтиёрий шаклда бўлишини таъминлаш ва бунинг натижасида жамиятдаги демократия даражасини намоён қилиш, шунингдек, жамият аъзоларининг ижтимоий онги ва фаолликларининг юксаклигига эришиш;
- ҳар бир фуқаро ўзи кирмоқчи бўлган ташкилот фаолиятида ўзининг манфаатлари ва эҳтиёжларига мос келадиган мақсадларга эришишига ишонч ҳосил қилгандан сўнггина шу ташкилотга ихтиёрий равишда кириш;
- хулқ-атвор қоидаларининг инсонлар томонидан тўла тушуниб етилиши ва барча инсонлар ким бўлишларидан қатъий назар ўзларининг иш фаолиятларида ушбу қоидаларга сўзсиз риоя қилишлари зарурлигини уларнинг онгига сингдириш;
- ҳуқуқий тарғиботнинг барча шакл ва услубларидан фойдаланган ҳолда фуқароларнинг ҳуқуқий онгини шакллантириш ва уларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш;
- ишлаб чиқаришни бошқаришда жамоа бошқарувини кенгайтириш ва хусусий-шахсий бошқарувнинг юзага келиши учун зарур тегишли шарт-шароитларни яратиш.

Юқорида таъкидлаб ўтилган асосий фикр ва мулоҳазаларни умумлаштирган ва шулардан келиб чиққан ҳолда фикр юритилаётган мавзу юзасидан қуйидагича хулосага келиш мумкин.

Мустақил давлатимизда фуқаролик жамиятини барпо қилишнинг қонуний асослари яратилган бўлиб, уни шакллантириш барчамизнинг саъй-ҳаракатларимизга боғлиқлигини англаб етган ҳолда унинг халқимиз дунёқарашида ва ижтимоий-амалий фаолиятида ўз ифодасини топишини таъминлашимиз лозим.

Эргаш САЙИТОВ,
Адлия вазирлигининг масъул ходими, 3-даражали адлия маслаҳатчиси

БИЗНИНГ МУЛОҲАЗА

Мен «Суд ижрочилари тўғрисида»ги қонун лойиҳасини диққат билан ўқиб чиқдим. Лойиҳа анча фикр юритилиб, пухта ёзилгани кўриниб турибди. Шундай бўлса-да, айрим моддалар бўйича ўз мулоҳазаларимни билдиришни лозим топдим.

1-моддага: Адлия ва суд соҳасида (суд мажлис котиби, девонхона мудири ва бошқа вазифаларда) камида 2 йил ишлаган кишилар суд ижрочиси бўлиши мумкин, деган жумлани қўшишни таклиф қиламан. Чунки адлия ва суд соҳасида ишлаб, бироз тажриба орттирган ходимлар тажрибасиз кишиларга нисбатан яхши ва сифатли ишлайдилар.

5-модда иш берувчиларда уларда ишлаётган қарздорларга нисбатан суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларининг ижро этилиши ва молиявий ҳужжатларининг юритилишини ижроишини юритишга мувофиқ текшириш ўтказиш деган сўзга «иш режасига асосан текширувдан ўтказиш» деган жумла қўшилса мақсадга мувофиқ бўларди, деб ҳисоблайман.

Суд ишрочиларининг ҳуқуқлари қайд қилинган 5-моддада:

«... Ундирувчининг ёки қарздорнинг транспорт воситасидан сарф-харажатларни қарздорнинг ҳисобига киритган ҳолда мол-мулкни ташиш учун фойдаланиш» дейилган жумла бор. Бу «Ундирувчи ёки қарздорнинг транспорт воситаси бўлмаганда адлия бошқармаси ҳисоб рақамидан пул ўтказиш йўли билан транспорт воситаси ажратиб, сарф-харажатларни қарздор ҳисобидан ундириш» дейилганда мақсадга мувофиқ бўларди.

8-моддага «Суд ижрочисининг талабларини бажармаслик суд ижрочисининг чақирув хатларини олиб, келмаслик қонунда белгиланган тартибда жавобгарликка олиб келади» деб қўшимча киритиш лозим. Шу моддага «Суд ижрочисининг ўз ваколатлари доирасидаги ижро ҳаракатларини амалга ошириш юзасидан талабларини бажариш мажбурийдир» деган жумла киритилса мақсадга мувофиқ бўларди.

Бундан ташқари мен суд ижрочиси деб номланган 1-моддага «22 ёшдан кичик бўлмаган олий юридик ёки тугалланмаган олий юридик маълумотга эга бўлган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари суд ижрочиси бўлиши мумкин» деган жумлани киритишни лозим топаман. Чунки ўрта махсус маълумот берувчи ҳар хил техникумлар, коллежлар, жумладан, қишлоқ хўжалик техникумлари, политехника техникуми ва бошқаларда ҳуқуқшунослик бўлимлари бўлса-да, бу билим юртларида ҳуқуқ тўғрисида ҳар томонлама, пухта билим берилмайди. Шунинг учун ўрта махсус маълумотли фуқароларни тўғридан-тўғри суд ижрочиси вазифасига тайинлаш мақсадга мувофиқ эмас.

А.САМАНДАРОВ,
Жиззах вилояти адлия бошқармаси кадрлар бўйича бош маслаҳатчиси

Одил судлов учун

ОҚ ХАЛАТГА ДОҒ ТУШМАСИН

Шайтоннинг ҳийлаи аъмолига учдими, тирикчилик важими Муяссархон Ҳакимова тўғри йўлдан адашди. У Балиқчи тумани марказий поликлиникасида участка терапевти бўлиб ишлар эди, пора билан қўлга тушди.

У болаликдан ногирон бўлган Мухтасар Холиқовани навбатдаги тиббий кўрикдан ўтказиб қўйиш учун таъмагирлик йўли билан 3 минг сўмни пора сифатида олаётганда қўлга тушди. У бу ҳаракатлари билан Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 210-моддаси 2-қисми «В» бандида кўрсатилган жиноятни содир этди.

Балиқчи туман судининг раиси Мансурбек Абдухолиқов раислигидаги ҳайъат ушбу жиноий ишни кўриб чиқиб, Муяссар Ҳакимовани одилона айбдор деб топди. Лекин унга жазо тайинлашда, айбига иқрор бўлиб, содир этган жиноий ҳаракатидан ўта пушаймонлигини, муқаддам судланганлигини, тўрт нафар фарзанди борлигини, шу вақтгача ҳалол меҳнат билан обрў-эътибор қозонганлиги туфайли туман хотин-қизлар қўмитаси ва марказий поликлиникаси жамоаси томонидан судга енгиллик сўраб ёзилган илтимосномаларни инобатга олиб, унинг жазоси енгиллаштирилди. Шунингдек, юртбошимиз ташаббуси билан 1999 йил «Аёллар йили» деб эълон қилиниши муносабати билан юқоридаги ҳолатларни ҳисобга олиб, уни жамиятдан ажратмаган ҳолда тарбиялаш мумкин деб ҳисоблаб, 3 йил муддатга шартли жазо тайинлашни мақсадга мувофиқ деб топди.

Одил суднинг бундай инсонпарварлиги, адолатпешалигидан тўрт боланинг онаси Муяссархон Ҳакимова ва унинг оила аъзолари, қариндош-уруғлари, ҳамкасблари чексиз миннатдор бўлдилар. Муяссархон ўз қилмишидан қаттиқ изтиробда, пушаймонда ва хижолатда эканлигини, энди ҳеч қачон шифокор номига, унинг оқ халатига «доғ» туширмаслигини айтди.

Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ

«ЭНДИЛИКДА ҲАЛОЛЛИК УЧУН ҲАМ ПУЛ БЕРИШАЯПТИ...»

Бу ажиб дунё

Рязань вилоятининг Рибнов тумани ички ишлар бўлимига анча кексайиб қолган кампир кириб келди. Қўлида каттагина полиэтилен халта бор эди.

- Маңа, - деди у халтачани кўрсатиб, - йўлдан топиб олдим. Ичида пул бор, деярли тўққиз минг рубл...

Евгения Дмитриевна Харламованинг хатти-ҳаракати миршаблар ўртасида ҳақиқий шов-шув уйғотди. Улар пул эгасини аниқлашга, гўё хавфли жиноятчини қидираётгандай астойдил киришиб кетишди ва ...топишди.

Пул эгаси милицияга рафиқаси билан келди, фахрияга чин юракдан миннатдорчилик билдирди ва кампирга суюнчи пули узатди.

- Тавба, - деди ҳайрон бўлган Евгения Дмитриевна, - эндиликда ҳалоллик учун ҳам пул берадиган бўлишибди...

БОМБА ЭМАС, БУДИЛЬНИК ЭКАН

Европа Иттифоқининг турли тармоқлари жойлашган Брюсселдаги биноларнинг биридан айни иш қизғин пайтида ходимлар тўсатдан тезлик билан кўчирила бошланди. Сабаби 15-қаватда чиқиллаб турган ўроғлиқ нарсани сезиб қолишганди. Кўпчилик бу бомба бўлса керак, деб ўйлади.

Бироқ шошилинч етиб келган сапёрлар бирпасда ҳаммани тинчлантирдилар. Маълум бўлишича, ўроғлиқ нарса будилник бўлиб, у Еврогуруҳ аъзолари бўлган британияликлардан бирига тегишли экан. Энди журналистлар бош қотиришмоқда: будилник кимга тегишли экан - гуруҳ раисининг муовини Н.Кинокками ёки ЕИ ташқи сиёсатига жавоб берувчи комиссар К.Паттенгами?

ОАВ хабарлари асосида Ғўзал МАМАНОВА тайёрлади

ХАВФЛИ КАЛАМУШЛАР

ёки халқ ризқини қияётган махлуқлар хусусида

Кейинги йилларда Фарғона вилоятининг туман ва шаҳарларида каламушлар кескин кўпайиб кетаётир.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, уларнинг кўпайишига асосий сабаб аввало аҳолининг унга қарши оммавий кураш олиб бормаётганликларида. Маълумки, далаларимизда дон маҳсулотлари экишга кўпроқ аҳамият берилмоқда ва бу экинлар ҳосили (буғдой, маккажўхори, шолилар) омборхона ва уйларда сақланаётир. Дон бор жойда каламушлар кўпайишига шароит яратиларкан.

Шундай экан, бу махлуқотларни йўқотиш учун ҳозирги кунларда қандай чора-тадбирлар кўрилмоқда?

Бу саволга жавоб олиш мақсадида Риштон, Боғдод, Бувайда туманлари санитария эпидемиология станцияси бош ҳакимлари ҳамда зарарсизлантириш ҳакамлари ва бу станциянинг бош врачлари билан мулоқот қилдик. Риштон тумани зарарсизлантириш станциясининг бош врачи А.Аскаровнинг таъкидлашича, каламушларнинг 4-5 та оиласига бир бошлиғи бўларкан. У шу оилани бошқараркан, агар бирор ерга заҳарли хўрак қўйилса, у олдин қабиладаги ўлимга маҳкум бўлган қариси ёки касалвандларини егизишга жўнатаркан. Хўрак еган каламуш ўлиб ёки безовта бўлса, бошқа каламушларни бу дондан ейишига йўл қўймаскан.

Кўринишидан бадбашара кўринган бу махлуқ қанчалар ақлли. Бу махлуқнинг одамлардан ҳайиқмай уларнинг яшаш жойларига (ертўлалар, пол таглари, омборхоналарга) уя қуриб бемалол кўпайиши одамларни хавотирга солаётир. Кейинги пайтларда каламушлар одамларни тишлаб олиш каби нохуш ҳодисалар рўй бермоқда. Бунинг оқибатида эса қутуриш ва бошқа касалликлар пайдо бўлаяпти. Биргина Бувайда туманида 1999 йилнинг 7 ойи давомида 106 та одам каламушлардан жароҳат олган (бу фақат шифокорга мурожаат қилганлари). Олтиариқ, Боғдод, Риштон туманлари ва Марғилон шаҳарларида эса бундан ҳам кўпроқ одамлар каламуш тишларидан жароҳат олганлар.

Фарғона вилояти туманларида истаган хонадонга кириб, каламушлар ҳақида сўз очсангиз, қулоқ эшитмаган сўзларни эшитасиз. Аммо бу билмаган одамга кулгили туюлади.

Қишлоқ хўжалик экинларига кўрсатаётган зарарини ҳисобласангиз, беихтиёр ёқа ушлайсиз. Мисол учун Риштонни олайлик. Бу туманда 31000 хўжалик мавжуд. Ҳар бир хўжаликда 2 тадан каламуш бўлса, у ўртача 13 тагача бола туғиб кўпаяркан. Туманда каламушлар сони 465000 тага етаркан. Мутахассиснинг айтишича, битта каламуш бир кунда 20.0 граммдан дон ейди, 465000 таси 9 тоннадан ортиқ донни ҳазм қилиб юбораркан. Агар бир йилга ҳисобласак, 3348 тонна ғалла маҳсулоти йўқ деган гап.

Бу йўқотишни ғалланинг бугунги кундаги нархи билан ҳисобланса, юзлаб миллион сўм шамолга совурилди, деган гап бўлади. Ушбу миллионларни вилоятдаги бошқа туманларга кўпайтирсак, у ёғини ўзингиз ҳисоблаб олаверинг.

Ғалла мавсуми даврида ҳокимликлардан тортиб, прокуратура ва ички ишлар ходимлари ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа муассасалар вакиллари ғалланинг бир мисқолини ҳам нобуд қилмай, талон-тарожсиз йиғиб олиш учун жон куйдирадилар. Бир қоп буғдой учун айбдорлар ушланиб, жиноий жавобгарликка тортилса-ю, мавсум ўтгандан сўнг пешона тери эвазига етиштирилган беҳисоб ҳосил каламушларга едирилса инсофданми?

Кундан-кунга кўпайиб бораётган каламушларни биргина зарарсизлантириш станциялари кучи билан йўқотиб бўлмаслиги бугун кўпчиликка равшан бўлиб қолди. Шундай экан, унга қарши курашни ҳар бир хонадонда, маҳаллада бошлашимиз лозим.

Эрдавлат ОДИЛОВ

Қўнғироқ

СЎХНИНГ СУВИ ШИРИН, ФАҚАТ...

Риштон туманидаги баъзи чойхоналар 5-6 чақирим узоқликдаги Сўх дарёсидан пулга сув ташиб келтиради. Агар бир мана шу «оқ сув»дан чой дамлашмаса чойхўрларидан ажралиб қолишлари ҳеч гап эмас. Санитария врачи Ўлмас Ёқубов билан шу ҳақда суҳбатлашдик.

Бош врач бироз сукут сақлаб, фикрини баён қилди:

- Туманимизда 142 мингдан зиёд аҳоли яшайди, шундан салкам 105 минги тоза ичимлик суви билан таъминланган. Лекин бу тоза ичимлик суви деганимиз ҳам давлат андозаси талабларига жавоб бермайди. Мисол учун, давлат андозаси 2874-82 бўйича ичимлик сувининг қаттиқлиги 7-10 мг. экв. литр бўлиши керак. Аммо бу кўрсаткич 12.9 мг. Экв.дан 24.04 мг экв.гача боради. Мана, 10 йилдан ошдики, Сўх туманида, олдин эса 20 йил Риштон туманида бош санитария врачи бўлиб ишлаб келган бўлсам-да, фикру хаёлим ҳамон Сўх дарёси суви билан Риштон аҳолисини кенгроқ таъминлашни ўйлайман. Бу ҳақда кўп раҳбарларимизга ёзма, оғзаки маълумотлар, маслаҳатлар берганман. Сўх суви енгил, ширин сув, халқ тилида айтганда «эркак» сув.

Неча йилдирки, сувни атайлаб чойхўрлар учун 4-5 тонналик сув сақлагич идишларда ташиб келтирилади. Ўз-ўзидан савол туғилади: узоқ жойдан ташиб келтириш ўрнига, ўша сувни труба орқали келтирилса бўлмайдими? Ҳеч бўлмаса Риштон маркази аҳолиси учун. Риштон марказида ҳам салкам 30 минг аҳоли яшайди, ахир! Шундан 78 фоизи водопроводлашган десак, қолган маҳаллалар, Темиров, Набиев, Гулистон ва У.Юсупов кўчаларида умуман тоза ичимлик сувининг ўзи йўқ. Шунингдек, 30 чақирим узоқликдаги «Йигитпирим» ҳудудида жойлашган Селкитма қишлоғи бор. Риштонликлар бундан 20 йил бурун у ерда 2 та қудуқ қазишганди. Ҳалигача биттаси сув бермайди. У ҳам ишга тушса риштонликлар Сўх сувига ёлчиши мумкин. Бунинг учун юқори босимда ҳайдовчи насослар қуриш ва чидамли трубалар ётқизиш лозим.

Ҳозирги кунларда бутун умидимиз янги ҳокимимиз Мираҳмедовдан. Ўзи ёш, ғайратли, илгариги раҳбаримиз йиллаб қила олмаган ишларни 3-4 ойда бажариб қўйди. Ажаб эмас, иккинчи қудуқни ишга тушириш ҳам унга насиб этса, Риштон халқи ҳар хил ички касалликлардан ҳимояланган бўларди.

Ўз мухбиримиз

Суҳбатдошим Одинахон ТУРСУНОВА ҳуқуқшунос. 1978 йилда ТошДУнинг ҳуқуқшунослик факультетини тамомлаган. Иш фаолиятини Андижон шаҳар судида котибаликдан бошлаган эди. Ҳозир Асака тумани суди раиси. Яқинда у билан учрашиб, туманда инсон ҳуқуқлари қандай ҳимоя қилинаётгани ҳақида суҳбатлашдим.

бизнинг мусоҳаба
ҚОНУН-ТАЯНЧ, АДОЛАТ-МЕЗОН

- Одинахон опа, юртбошимизнинг «Халқ очликка, йўқчиликка чидаши мумкин, аммо адолатсизликка чидай олмайди» деган фикрларидан хабардормиз. Хўш, у фаолиятингизда нақадар акс этаяпти?

- Юртбошимиз «Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин» деганларида сиз юқорида айтган ҳикматли жумлани айтган эди. Мени мазур тутасиз, у фикрнинг мазмунини айтмоқчиман. Муқаддам жаноби Расули Акрамнинг беназир ҳадисларидан «Эй, ақл-фаросат эгаси, сен Одамсан, сени Оллоҳ таоло Инсон қилиб яратган, шунга муносиб бўл. Юриш-туришинг, хатти-ҳаракатинг, ҳаётинг инсонлик шаънига, инсонлик номига яраша бўлсин», деган даъватни бандалари асло унутмасликлари лозим.

Дунёда адолат бор экан, эртами кечми, ҳар бир инсон ана шу қонун олдида жавоб бериши муқаррардир.

Мамлакатимиз Президенти И.Каримовнинг демократик давлатни барпо этишга йўналтириладиган муҳим масалаларга эътиборни кучайтиришлари ва бу соҳадаги дастурий йўл-йўриқлари биз ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари зиммамизга катта масъулият юклайди.

- Туман меҳнаткашлари Асака шуҳратини ошириш йўлида дадил ҳаракат қилмоқдалар. Туман пахтакорлари республикада биринчи бўлиб, шартнома режасини бажариб, Президентимиз И.Каримовнинг табрик хатини олишга сазовор бўлишди. Лекин «гуруч курмаксиз бўлмайди» деганларидек, туманида жиноят кўчасига кириб қолаётганлар ва қилмишига яраша жазо олаётганлар ҳам йўқ эмас.

- Тўғри. Жамиятимиз ривожланиб бораётганига қарамай, мусаффо турмушимизга доғ тушираётган шахслар ҳам топилиб қолаяпти. Бир бизда эмас, бундай кишилар тараққиё этган мамлакатларда ҳам топилади. Аммо бундай шахслар ҳамма жойда содир этган жиноятларига яраша жазо оладилар. Шунга ўхшаб бизнинг туманимизда ҳам ўғрилик, безорилик, оила бузилишлари, боласи учун нафақа тўламаслик, наркотик моддалар билан шуғулланиш каби жиноятлар, афсуски, содир бўлмоқда.

- Бугунги кунда жаҳон аҳлини ташвишга солаётган муаммолардан бири - гиёҳвандликка қарши кураш бўйича тумандаги аҳвол қандай?

- Гиёҳвандлик энг ёмон ва оғир иллат. Расмий маълумотларга қараганда, дунёда содир этиладиган жиноятларнинг 57 фоизи бевосита гиёҳвандлик билан боғлиқ экан. Бизнинг туманда гиёҳвандлар ёки қорадори, наша (гашиш) билан шуғулланадиган шахслар йўқ деб айтолмайман. Яқинда бир жиноят ишини кўриб чиқдик. Тафсилотлари маҳаллий газетада ёритилди. Асака тумани «Навбаҳор» жамоа хўжалигининг Навкан қишлоғида истиқомат қилувчи 34 ёшли Козим Маматов аввал сигарет, кейинчалик наша чекишга ўрганган. Кейин бориб-бориб, наша олди-сотдиси билан шуғуллана бошлаган. У Асака шаҳар шоҳбекат кўчаси, 170-уйда яшовчи Бахтиёр Баротов билан тил бириктириб, унга харидор топишни буюрган. Бахтиёр харидор топган. Улар 9 та гугурт қутисига жойлаштирилган 49 грамм оғуни 17 минг сўмга пуллаётганида қўлга олиндилар.

Қинғир ишнинг қийиғи чиқмай қолмайди. Оғуфурушлар Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг тегишли моддаси бўйича озодликдан маҳрум этилдилар. Акс ҳолда гугурт қутиларидаги 49 грамм «оқ ажал» кимларнидир заҳарлаб, кимларнидир майиб-мажруҳ этарди.

- Кейинги пайтларда ҳуқуқий давлат қуришда маҳалланинг роли катта эканлиги таъкидланмоқда. Олий Мажлиснинг XIV сессиясида ҳам фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари бажарадиган вазифалар доирасини кенгайтириш, уларга давлат ваколатларининг бир қисмини босқичма-босқич топшириш лозимлиги айтилди. Шу ҳақда сизнинг фикрингизни билмоқчи эдим.

- Халқ орасида шундай гап бор: «Бир болага етти маҳалла оталик қилади». Ҳақ гап. Маҳаллада гап кўп. Ким қандай яшаётгани, қандай ҳаводан нафас олаётганини маҳалладагилар билади. Сал чегарадан чиққан одамни тартибга чақиришади. Қийналиб қолганга ёрдам қўлини чўзишади. Ўйлаб қарасак, жиноятчи осмондан тушмайди. У ҳам маҳаллада, шу ердаги оилада яшайди. Шундай экан, ким тўғри, ким ўғри маҳалла яхши билади. Энди маҳалла оқсоқолига катта ҳуқуқ берилаяпти. Фуқароларни ўз-ўзини бошқаришга ўтаяпмиз. Демократик жамият қураяпмиз. Ишончим комилки, бу фақат ижобий самара беради. Жиноятчиликнинг олдини олишга ҳисса қўшади. Фикримнинг исботи учун оддий мисол. «Ўзбекистон мустақиллиги» жамоа хўжалигига қарашли Олақанот қишлоғида нотаниш кимсанинг бежо юрганини кўришибди. Уларнинг ташвиши бежиз эмас экан. Кўзи олазарак юрган одам бир хонадонга варақа ташлаётгани пайтида маҳалла аҳли уни ғиппа гирибонидан ушлаб, яқин орадаги милиция бўлимига олиб келишган. Маълум бўлишича, бу йигит қўшни қишлоқда яшовчи 1973 йилда туғилган Ғофур Ёқубов бўлиб, «Ҳизбут-таҳрир» партиясига оид варақа тарқатиб юрган экан. У айбига иқрор бўлди ва адолатли суд томонидан тегишли жазосини олди.

- Айтайлик, жиноят қилган фуқарога айбига яраша жазо берилди. Сиз бундан енгил тортасизми?

- Йўқ, аксинча, мен панжара ортидаги ҳаётга маҳкум этилган маҳбусга ачинаман. «Бу кўйга тушмаслиги мумкин эди-ку» деб ўйлайман. Жазо олган бир киши бўлиши мумкин. Аммо унинг ортида қолган одамлар-чи? Унинг ота-онаси, оиласи, қариндош-уруғи, яқинлари-чи!

Аммо начора! Буни ҳаёт дейдилар. Йўлини йўқотган одамларни адолатли қонунларимиз ҳушёр торттириб турмаса, жиноятга жазо муқаррарлигини улар ҳис қилмасалар бўлмас экан.

Суҳбатдош:
Абдулаҳад ЎРМОНОВ

Таҳририят почтасидан

ИККИ МАКТУБ, ШИКОЯТ

Ҳақоратга жазо борми?

Таҳририятимизга республикамизнинг турли нуқталаридан мунтазам хат, хабар, шикоят мактублари келиб туради. Яқинда қўлимизга теккан шикоят хатлардан бири бизни ўйга толдирди. Мактуб эгаси Қашқадарё вилояти, Китоб туманидаги К.Рустамова жамоа хўжалигининг Дониёршайх қишлоғида яшовчи Бибинисо Ҳайдарова ўз ҳасратларини шундай баён этади.

«...Мен ўзимни жабрдийда бир аёл деб ҳисоблайман. Негаки, айрим раҳбарлар мени ўз ҳақ-ҳуқуқимни талаб қилганим учунгина ҳақорат қилишгача бориб етишди.

Қишлоғимиз маҳалла қўмитасининг раиси Инаттилло Саидов шу йилнинг 7 июн куни қишлоқ фуқаролар йиғинига боришим кераклигини айтгач, эртасига бордим. У ерда ишлайдиган Хуррамова (исми мактубда кўрсатилмаган) «Ҳа-а, сиз Ҳайдарова Бибинисомисиз» деди-да, даб-дурустдан мени сўроқ қила бошлади. Менинг тикувчилигим хусусида бот-бот сўз юритди. Унинг бундай ноўрин суриштирувлари чарчаган асабларимга таъсир қилиб, йиғлаб юбордим. «Тикувчилик қилган бўлсам, тирикчилигим учун қилаяпман, кимга зарарим тегибди» дедим. Шунда Хуррамова менга болаларим учун давлат томонидан берилаётган нафақани узиб қўйишганини айтди. Сабабини сўрасам, айтмади. Лекин бунинг сабаби менга аён эди. Инатилло деган шахс менга қизини шогирдликка олиш ҳақида сўз юритган, мен баъзи сабабларга кўра ҳозир шогирд ололмаслигимни айтиб, рад этган эдим.

9 июн куни қишлоқ фуқаролар йиғини раиси Ашуров қабулига бордим ва болаларимнинг нафақа пулини узиб қўйишгани ҳақида арз қилдим. Жўяли жавоб ололмасам-да, уни огоҳлантирдим. 11 июн куни кечки пайт қизим билан ишдан қайтаётган эдик, И.Саидовни учратиб қолдик. У мени шу қадар ҳақорат қилишга тушдики, у сўзларни ёзишга ҳам уяламан. Ҳақоратлар, сўкишлардан бошим гангиб қолганидан ўзимни йўқотдим. Қизим бир амаллаб уйга олиб келди. Бетоб бўлиб, ётиб қолдим. Бўлган гапларни турмуш ўртоғимга айтмадим, айтсам турмуш ўртоғим чидай олмай, бирор кор-ҳол қилиб қўяди, деб қўрқдим. Ўша куни «Тез ёрдам» келиб менга муолажалар қилиб кетди.

14 июн куни Хуррамованинг олдига шу масалада гаплашгани борган эдим. И.Саидов ана шу аёл олдида ҳам мени роса ҳақорат қилди ва «бу ифлосга ҳеч қандай ёрдам берилмасин» дея чиқиб кетди. Шундан сўнг жамоа хўжалиги раиси Абдували Ваҳобовга ариза ёзиб бердим. У бир ҳафта кутинг, деди. Бир ҳафта кутиб, яна бордим. Яна бир ҳафта кутинг, деди. Бир ҳафта ўтказиб борсам, яна кутинг, қачон ўзим чақирсам келасиз, деди. Унинг чақиришини илҳақ бўлиб кута-кута, охири касалхонага тушдим. 19 кун мобайнида даволаниб чиқсам-да, ҳеч ким чақирмади. Охири ўзим бордим. Яна бир ҳафта кутинг, деди. Кутиш жонга тегди ва жамоа хўжалиги участка милициясига мурожаат қилиб, ҳақоратланганим, шу хусусда бошимдан кечирганларимни айтдим. Улар ҳам бир ҳафта кутинг, дея қайтариб юборишди.

Ва ниҳоят, 21 июл куни жамоа хўжалиги раҳбарларидан бири Ғ.Обидов ҳузурида бўлиб ўтган воқеа муҳокама қилинди. Инатилло Саидов қилган ҳақоратларининг бир қисминигина тан олди ва кечирим сўради. Шу билан муҳокамани тугатишди. Ахир, ҳақоратчига жазо қани? Прокуратурага қилган арзларим ҳам ўз ечимини топмади. Сизлардан илтимос ва сўровим шуки, аёлни ҳақорат қилган эркакка жазо борми, бор бўлса, нега шунча мутасадди ўртоқлар ўз вақтида тўғри жазо белгилаб, уни тартибга чақиришмади?»

Албатта, бизнинг адолатли қонунларимиз бўйича фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқини топтаган, шахсларга нисбатан аниқ жазолар белгиланган. Яхшиси, жавобни Китоб тумани прокуратураси ва суд идораси мутасаддиларидан кутиб қоламиз.

АКА-УКА ЖАНЖАЛИГА НУҚТА ҚЎЙИЛСИН

Қурилаётган ҳуқуқий-демократик жамиятимиз ҳар бир инсондан ўз ҳақ-ҳуқуқи, бурч ва мажбуриятларининг қонуний йўл билан ҳимояланиши зарурлигини тақозо қилади. Бугунги кунда фуқаролар буни англаб етмоқдалар, мавжуд муаммоларнинг қонун йўли билан ҳал қилинишини талаб қилмоқдалар. Таҳририятимизга келган иккинчи шикоят муаллифи ҳам аёл. Навоий вилояти, Қизилтепа тумани Гулзор кўчасида яшовчи М.Шарипова. Унинг ёзишига қараганда, қайнотаси Шариф Ашуровнинг Ғиждувон шаҳар, Тошкент кўчасидаги 35-уй ҳовлисида турмуш ўртоғи билан биргаликда уй қуришган ва яшашган. Ҳовлининг ярмида эса қайнакаси яшаган. М.Шарипова турмуш ўртоғи Зариф Шарипов билан бир неча йил маълум сабабларга кўра Қизилтепага кўчиб кетишган ва у ерда яшашган. Айни пайтда эса улар Ғиждувон шаҳрига келиб, ўз ота мулклари бўлган уйга кирмоқчи (Эслатамиз, уйни ҳовлининг ярмига ўзлари қуриб олишган). Аммо энди уларни акалари ҳовлига яқинлаштирмоқчи эмас. Барча можаролар шу масала хусусида. Биз шикоятчининг мактубини батафсил келтирмадик. Сабаби бу можаро юзасидан бир эмас, бир неча туман судлари тилга олинган. Иш ҳамон у туман судидан бу туман судига оширилиши ҳолатида давом этмоқда. Таҳририятимиз бу масаланинг аниқ қонуний ечими ва бу ҳақдаги жавобни Бухоро вилоят судининг мутасадди раҳбарларидан кутиб қолади.

Мана, азиз газетхон икки мактуб, икки шикоят мазмуни билан танишдингиз. Ҳар икки хат ортида инсон, унинг ташвиши, қалб дунёси турибди. Бизнинг оқибатли халқимизда дунёда инсондан меҳр-оқибат, яхшилик қолади, деган гап бор. Бир оғиз сўз билан кўнгил ойнаси синади ёки аксинча, душман дўстга айланади. Дардига даво, ташвишига чора излаб, эшик тақиллатган инсонга ёрдам қўлини узатиш, унинг оғирини енгил қилишга уриниш - одамийлик белгиси. Мактублар мазмунига қараганда тарафлар ўртасида тортишувлар бораётган экан, биз холисмиз. Шикоятлар ечимини ҳал қилувчи ҳуқуқ-тартибот ходимларига хатлар ортида инсон тақдири турганлигини, унга лоқайд қараш қонунчилигимизга мутлақо ёт эканлигини эслатиб қўямиз, холос.

Салима ҚИЛИЧЕВА,
«Инсон ва қонун» мухбири

Митти масаллар

ЎРНИНГНИ ТОП

- Нари тур, - барқ уриб очилган гул кўчатига ўшқирди бегона ўт, - нуқул йўлларимга ғов бўласан.

- Одамларга керак бўлганим учун мени шу ерга ўтқазишган. Сен бўлсанг, тиқилганинг-тиқилган.

ГЎЗАЛЛИК

- Нега менга озор бериб, тинчлигимни бузасан, - соч тароққа қараб афтини бужмайтирди.

- Гўзал бўлишинг учун жон куйдираяпман. Мен бўлмасам, сенинг ҳолинг хароб, - жавоб қайтарди тароқ.

КИМ ЗЎР

Янтоқ ўз зўрлигини намойиш этмоқ бўлиб:

- Анави хотиржам келаётган одамнинг оёқларига санчилиб озор бераман, - деди.

- Мен эса, - деди мулойимлик билан очилиб турган гул, - хушбўй ҳидим билан унинг кайфиятини кўтариб, табассум ҳадя этаман.

БИРДАМЛИК

- Мени ҳамиша одамлар бошларига кўтариб юришади. Сен бечора доим уларнинг оёқларига илашасан, - деди бир куни дўппи туфлига.

- Агар уларнинг бирортаси сени бошларига кийиб, кўчага ялангоёқ чиқишса, ҳаммадан кулгига қолишади-да, - деб-ди туфли ҳам бўш келмай.

ФИДОЙИ

Йўл четидаги майсалар елда тебраниб шундай дейишди:

- Сенга ачинамиз, йўл. Одамлар тепкилаб ўтишади, машина ғилдираклари бор кучи билан сени янчишади.

- Майли, - деди йўл вазминлик билан, - кўксимни қалқон қилиб, сизларни асраётганимдан, одамларни эса манзилига етказаётганлигимдан бахтиёрман.

Шаҳноза МУҲАММАДИЕВА

Ҳар хонадондафарзанд туғилса, шу ерда нур чарақлагандек бўлади. Суюнчилар, қутловлар, хурсандчилик бошланади. Айниқса, туғилган чақалоқ ўғил бола бўлса, отанинг кўкси тоғдек юксалиб, ўзини янада кучли ҳис қилади. Албатта, ҳар туғилган ўғил бола чақалоқ, эрта-индин улғайиб, тоғни урса талқон қиладиган йигитга айланиши табиий. Лекин у қандай йигит бўлади, ҳамма гап шунда.

Ёшлик бебошлик эмас

Йигит, бошинг эгилмасин!

...Илҳомжон Эркабоев туғилган кунда ҳам унинг ота-онаси қалбини некбин туйғулар қамраб олган бўлса ажабмас. Аммо йиллар ўтиб Илҳомжон ота-онаси кўнглини тоғдек кўтаргувчи эмас, чилпарчин қилиб ерга урувчи фарзанд бўлиб етишди. Унинг қилмишлари халқимиз нафрат билан қоралагувчи ўғри деган тавқилаънат билан баҳоланиб, ўзи ер чизиб қолди.

И.Эркабоев Сирдарё туманидаги «Янги ҳаёт» жамоа хўжалигидаги қабристон ёнидан ўтиб кетаётиб, шу атрофдаги боғда юрган қорамолни кўриб қолди. Кўнглига шайтон оралаб, нияти бузилди. Қорамолни боғлаб қўйилган жойидан ечиб олди, уни тезлик билан кўзлардан йироқлаштириб олиб кетди, устамонлик билан сотиб юборишга ҳам улгурди. Қорамолнинг эгаси У.Аҳмедов ўғрини тополмай, доғда қолаверди.

Орадан бир ой ўтиб Бахт шаҳрида яна ўғирлик содир бўлди. Бу гал И.Эркабоев темир йўл бекатида дайдиб юраркан, таниши Тўлқин Алибоевни учратиб қолади. Иккаласи спиртли ичимлик истеъмол қилиб олгач, Илҳомжоннинг баҳри-дили очилиб, танишига осонлик билан пул топишнинг йўли - ўғирликни таклиф қилади. Бу таклиф Тўлқинга жуда ёқиб тушади. Алқисса, икки таниш шум ният режаси билан ҳаракатта тушишди.

Бахт шаҳрининг Тинчлик кўчасидан ўтаётиб, 3-уйда ҳеч ким кўринмаганлигидан сергакланишди. Ҳовли сим панжара билан ўралган эди. Ҳовли чеккасида боғлаб қўйилган қорамолни кўрган ўғрининг кўзлари чарақлаб кетди. Ҳе йўқ, бе йўқ сим панжарани тортқилаб еча бошлади. Шериги ҳам устозининг дардини дарҳол англади ва жон-жаҳди билан симларни еча бошлади.

Икки ўғри мақсадига етишди, қорамолни етаклаб, Гулистон шаҳрига кириб боришди. Ўғирланган молга харидор ҳам тезда топила қолди. Икки ўғри пулни арра қилишди, ўзларича кўнгиллари хуррам бўлди.

Ўғирланган қорамолларнинг эгалари ИИБга хабар қилишгач, тезкор гуруҳ вакиллари иш бошлаб юборишган эди. Изқуварлар изнинг охирини топишди. Далиллар исботи Илҳомжон Эркабоев ва Тўлқин Алибоевларни ўз айбига иқрор қилди. Улар ёшлик қилибмиз, билмай қолдик, дея узр сўрашди. Айбни тан олиш, кечирим сўраш енгиллик берса-да, қонун ўз номи билан қонун-да! Жиноятчилар ўз жазоларини олишди.

Шуни айтсалар керак-да, «умр мазмунига тушунмаганларнинг бошлари янглишишдан чиқмайди, ҳар турли ғам-кулфатлардан қутулолмай, кулгига қолиб ўтиб кетаберадилар», деб.

...Дарвоқе, биз йигит шаъни ҳақида сўз юритган эди. Йигитлик обрўсига путур етказган икки йигит қилмиши билан танишдингиз. Энди шундайлардан яна бири ҳақида сўз юритсак, балки турмуш чорраҳаларида боши гангиб турган айрим йигитларимизга сабоқ бўлар, деган умиддамиз.

Маҳмудхон Мавлонов ўғирлик қилгани йўқ. Лекин у ҳам йигитлик шаънига иснод келтирувчи қилмиши билан охири «қора курси»га ўтиришга мажбур бўлди.

Бизнинг халқимиз ўз Ватанини беҳад севгувчи, Ватан учун жон олиб, жон беришга ҳам тайёр бўлган улуғ бир элдир. Ҳозирги кунда ҳарбий ҳудудларда хизмат қилаётган минг-минглаб йигитларимиз ҳам шу халқнинг кўз қорачиғи, фахри-ифтихоридир. Улар ўз йигитлик бурчларини бажаришни шон-шараф деб билган виждони уйғоқ ёшлардир. Маҳмудхон эса шундайлар сафида бўлишни истамади. Ширин жонини аяшни, қочиб-писиб бўлса-да, осуда ҳаётини давом эттиришни истади. Ҳамма нарсага тушунадиган, дуппа-дуруст йигит туман мудофаа ишлари бўлимидан ҳарбий хизматни ўташ тўғрисидаги чақирув қоғозларини олса-да, ушбу бўлимга қадам босмади. Демак, ҳарбий хизматни ўташдан бўйин товлади.

М.Мавлонов Сирдарё туман суди томонидан жавобгарликка тортилди, белгиланган жаримани тўлади. Аммо шу йилнинг баҳорида яна ҳарбий мудофаа бўлимининг чақирув қоғозлари қўлига теккач, кўзи олазарак бўлиб, кўнгли бузилди. Бу сафар ҳам чақирилган жойга юргиси келмай, қочиб юрди.

Воажаб! Ватан ва халқ ҳимоячиси бўлишдек йигитлик бурчидан қочиб, кетма-кет суд мажлисларида жавобгар бўлиб ўтириш йигит шаънига нақадар доғ! Бу доғни ювиш учун қанча вақт, неча муддат керак бўлади? Буни Маҳмудхон тушунармикан? Тушунмаган бўлса тушунтириб қўйиш учун Сирдарё туман суди унга Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 225-модда 1-қисмига кўра 2 йил ахлоқ тузатиш иши жазосини тайинлади. Жазо ўталмоқда.

Шу ўринда йигитлик ор-номуси хусусида икки оғиз сўз юритгинг келади. Барча қизлар, аёллар йигитни, эркакни ўзларининг суянч тоғлари деб билишади. Бошга оғир кун келса унга жавдираб қарашади. Ватан, халқ ўзининг муносиб ўғлонлари билан фахрланишга ҳамиша ҳақли. Шундай экан, йигитлик ор-номуси, қадр-қимматини топтаманг, ўз ғурурингиз билан доимо юксак бўлинг, йигитлар! Бундай юксаклик учун машаққат чекмаган йигит эса ҳеч қачон ўз шаъни, шарафига эга бўлолмайди.

Ўктам ЖАББОРОВ,
Сирдарё туман судининг судьяси

КЕЛГУСИ СОНДА:

ЧИҚҚАН ҚИЗ ЧИҒИРИҚДАН ТАШҚАРИМИ?

ёки лоқайдлик натижасида содир бўлган фожиа

Шавкат АКРОМОВ олган суратлар

Ёмғир ёғди чак-чак, Тайёр бўлди келинчак...

Диққат, диққат, диққат, ФОТОКОНЦЕРТ танлови!

Ҳурматли қаламкашлар, суратчилар ва қўшиқсевар дўстлар!

Газетамизнинг дам олиш саҳифасида янги рукн-фотоконцерт ташкил этдик.

Унда 2000 йилдан бошлаб мунтазам Сиз азизларнинг энг зўр суратларингиз энг оммобоп қўшиқлар матнлари орқали изоҳлаб борилади.

ФОТОКОНЦЕРТГА МАРҲАБО!

Ҳуқуқшунос илҳомлари

ИҒВОГАРГА

Қачонгача кунинг иғво, ҳасад билан ўтади,
Кўзинг очиб дунёни кўр, сендан нима қолади?

Туғилганда нечоғлик пок, бегуноҳ эдинг-ку,
Бу касални қайдан топдинг, асабларни единг-ку.

Ёки сенинг тупроғинг қорилган балчиқ лойдан,
Шу сабаб покланмайсан, кечиб ҳам юз минг сойдан.

Тавба десанг, гардинг артсанг, бу йўлингдан қайтарсан,
Балки шунда эркин яшаб, шукроналар айтарсан...

«КУЧ - АДОЛАТДА»

Адолат, сен енгилмассан, тинмассан,
Эгилсанг-да гоҳо бироқ синмассан,
Бамисоли фариштасан, оппоқсан,
Буюк кучсан, қуёш каби порлоқсан.

Сени кўрдим гўдакларнинг кўзида,
Донишмандлар нигоҳида, сўзида.
Мазлумларга суянчдирсан, сен албат,
Яшнагайсан Замин узра тоабад.

Турсуной ТЎХТАЕВА

Қўш латифа

ҒАЛАТИ ДАРД

-Дўхтир, биласизми, мен ғалати дардга дучор бўлдим:

Агар ўрнимдан кўзғолсам, типпа-тик тураверaман, тураверaман, тураверaман.

Ўтирсам, ўтираверaман, ўтираверaман, ўтираверaман.

Ётсам, ётаверaман, ётаверaман, ётаверaман...

Дўхтир:

-Ундай бўлса холажон, эшикни очинг-да, кетаверинг, кетаверинг, кетаверинг!

СИНОВ

Икки монтёр симёғоч тепасида ишлар эди. Улардан бири пастда кетаётган кампирга деди:

-Бувижон, малол келмаса йўлда ётган ўша йўғон симни узатиб юборинг!

Кампир унинг илтимосини бажаргач, йигит ҳамкасбига деди:

-Федя, кўрдингми? Сенга айтдим-ку: бу симда ҳеч қанақа ток йўқ деб...

МУАССИС
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Ғайбулло РАҲИМОВ
Парахат АЙТНИЁЗОВ
Бурхон БЕКМИРЗАЕВ
Шавкатжон МАВЛОНОВ
Неъмат АМИНОВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Сирожиддин РАУПОВ (Бош муҳаррир ўринбосари)
Тухтамурод ҲАСАНБОЕВ (масъул котиб)
Узоқ БОЗОРОВ
Элмурод МУТАЛХУЖАЕВ
Маршоҳид МИРҲАМИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририятида саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усули билан «ШАРҚ» нашриёт матбаа концерни босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-0668. Тиражи-10.000.
Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 20.00

Навбатчи: О.ХУДОЙБЕРДИЕВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи: У.ДЎСМАТОВ
Терувчи: М. ДЎСТОВА

700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси ... Тел,факс: (371) ...-41
«Инсон ва қонун» газетаси 1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 0041- сон билан рўйхатдан ўтган.